

Preventivní působení Policie České republiky v rámci sociálně patologických jevů ve školských zařízeních v kroměřížském regionu

Pavel Příklad

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavel PŘIKRYL**
Osobní číslo: **H09147**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Preventivní působení Policie České republiky v rámci sociálně patologických jevů ve školských zařízeních v kroměřížském regionu**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociálně patologických jevů a preventivní činnosti Policie České republiky.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu pomocí techniky dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

CHALOUPKA, Luboš. Úvod do sociální patologie V., volný čas, parta a zájmová sféra obtížně vychovatelných dětí a mládeže. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. ISBN 17-378-86.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80247-1369-4.

KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

NIKL, Jaroslav. Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci. Praha: PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-033-9.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Pavel Opatrný

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 19. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 29. 4. 2013 .....

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci se zabývám tématem primární prevence sociálně patologických jevů. Konkrétně preventivním působením Policie ČR na Kroměřížsku. Teoretická část je věnována odbornému pohledu na sociálně patologické jevy a jejich možnou primární prevenci. Zabývám se zde vymezením pojmů, jako jsou sociální patologie, norma a vymezení normality, příčinami sociálně patologických jevů a konkrétně těmi jevy, které se vyskytují na základních školách. Dále se věnuji primární prevenci, jak z obecného teoretického pohledu, tak z působení Policie ČR na Kroměřížsku. Pro praktickou část jsem použil kvantitativní výzkum a data získal pomocí dotazníkového šetření. Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaké mají žáci, učitelé, případně školní metodici prevence zkušenosti s realizovanými preventivními programy Policií ČR na Kroměřížsku.

Klíčová slova: sociálně patologické jevy, norma a normalita, primární prevence, primární preventivní programy, Policie ČR

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with primary prevention of social pathological phenomena, especially with the work of the Police of the Czech Republic in Kromeriz district. The introduction part explains my motivation for choosing this topic and foreshadows the social pathological phenomenon issues. The theoretical part presents the expert view of social pathological phenomena and their possible primary prevention. It also defines terms, such as social pathology, norm, the meaning of normality and the causes of social pathological phenomena, particularly those appearing at elementary schools. This part also concerns primary prevention from general and theoretical point of view as well as from the Police of the Czech Republic point of view with regards to their work in Kromeriz district. Quantitative research was used in the practical part. Data were collected through investigation questionnaire. The aim of this research was to establish the experience that pupils, teachers or prevention specialists have with the implemented prevention programs of the Police of the Czech republic in Kromeriz district.

Keywords: social pathological phenomenon, norm and normality, primary prevention programs, Police of the Czech Republic

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Pavlu Opatrnému za jeho ochotu, trpělivost, cenné podněty a rady, které mi poskytl. Poděkováním patří také nrap. Barboře Balážové za poskytnuté informace v rámci Policie České republiky a v neposlední řadě též mé rodině za projevenou trpělivost.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

„Velké problémy světa lze řešit tak, že se věnujeme jejich malým počátkům.“

Lao-č Tao-Ťing

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE	13
1.1 NORMA, VYMEZENÍ NORMALITY	13
2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	15
3 PŘÍČINY SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	16
3.1 VYBRANÉ SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	17
3.1.1 ŠIKANA.....	18
3.1.1.1 Vývojová stádia šikany.....	18
3.2 VANDALISMUS	20
3.3 ALKOHOLISMUS	21
3.4 TOXIKOMANIE	22
3.5 KRIMINALITA	24
4 PRIMÁRNÍ PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	27
4.1 SEKUNDÁRNÍ PREVENCE.....	28
4.2 SYSTÉM ZAMĚŘENÍ PREVENCE	28
4.3 STRUKTURA (ORGANIZAČNÍ SYSTÉM PRIMÁRNÍ PREVENCE RÁMCI ČR)	29
4.4 PRVKY EFEKTIVNÍ PREVENCE	29
5 PRIMÁRNÍ PREVENCE V RÁMCI PŮSOBNÍ PČR.....	32
5.1 HISTORICKÝ VÝVOJ POLICEJNÍ PREVENCE.....	33
5.2 SOUČASNOST POLICEJNÍ PREVENCE – METODICKÝ POKYN	33
5.2.1 Preventivně informační skupiny.....	34
5.2.2 Community policing.....	34
5.2.3 METODIKA.....	35
5.3 MOŽNOSTI POLICIE V PREVENCI KRIMINALITY MLÁDEŽE	37
5.3.1 Přednášky a besedy na školách	37
5.3.2 Tištěné propagační materiály	39
5.3.3 Akce a projekty pro děti a mládež.....	39
II II. PRAKTICKÁ ČÁST	40
6 PROJEKT VÝZKUMU	41
6.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	41
6.2 DRUH VÝZKUMU	41
6.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	42
6.4 SBĚR DAT A ZPŮSOB VÝBĚRU	42
6.5 VÝZKUMNÁ METODA	42
6.6 HYPOTÉZY.....	43
6.6.1 Hypotéza H ₁	43
6.6.2 Hypotéza H ₂	43
7 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	45

7.1	VYHODNOCENÍ DAT OD ŽÁKŮ.....	45
7.2	VYHODNOCENÍ DAT OD UČITELŮ.....	55
7.3	SHRNUTÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	65
7.4	OVĚŘOVÁNÍ HYPOTÉZ H_1 - H_2	66
7.4.1	Hypotéza H_1	67
7.4.2	Hypotéza H_2	68
ZÁVĚR		69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		71
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		74
SEZNAM OBRÁZKŮ		75
SEZNAM TABULEK.....		76
SEZNAM PŘÍLOH.....		78

ÚVOD

Při rozhodování o tématu, jemuž bych se věnoval v rámci své bakalářské práce, jsem byl rozhodnutý zaměřit se na oblast, která je mi pracovně blízká a mohl bych se v ní lépe orientovat. Vzhledem k tomu, že i já sám jsem již rodič a jako zaměstnanec Policie ČR, kde již pracuji 8 let, velmi intenzivně vnímám stále zvyšující se tendenci výskytu sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Jak to většinou bývá, věcem, které se nás přímo netýkají, nevěnujeme až tak velkou pozornost. Ovšem nyní, kdy i já sám vnímám strach o své dítě, vidím tuto problematiku zcela jinými očima. Vnímám, jak velmi důležité je pracovat s dětmi a mládeží již od nejtělejšího věku a umožnit jim adekvátní nastavení vnitřního hodnotového systému.

Každá společnost se vyvíjí a tento vývoj s sebou zákonitě přináší spoustu změn. Tyto změny se dotýkají všech členů společnosti a celého prostředí. Mohou mít pro společnost pozitivní, ale také negativní charakter. Právě změny negativního charakteru v sobě nesou řadu jevů, které jsou nazývány sociálně patologickými. Dnes je problematice sociálně patologických jevů, jejich prevenci, řešení či zmírňování dopadů věnována velká pozornost nej-různějších odborníků, různých spolků, sdružení či státní správy, ať se již jedná o jakékoliv ministerstvo. Vzhledem k tomu, že jde o problém, který je charakteristický svou dynamikou a vztahující se k mnoha prvkům prostředí, je nutné jej řešit komplexně, napříč mnoha resorty a obory. Praxe ukazuje, jak je důležité zvyšovat povědomí o sociálně patologických jevech ve společnosti. Zároveň je však nutné postupovat velmi opatrně, obezřetně a především včas, tedy již od nejtělejšího věku. Při realizaci preventivních programů je nutné disponovat dobrou znalostí daného prostředí a cílové skupiny, k níž se vztahují.

Ve své teoretické části se nejprve zabývám obecným vymezením pojmu sociální patologie, normy a normality. Dále definuji sociálně patologické jevy a jejich příčiny. Vzhledem k tomu, že můj výzkum směřuji na žáky základních škol 5. a 8. tříd, uvádím zde dále ty sociálně patologické jevy, s nimiž se v tomto věku mohou děti a mládež nejčastěji potkat. Jde například o šikanu, vandalismus, alkoholismus, toxikomanii, v níž jsem mimo jiné zmínil jako drogy také steroidy, které prožívají v současné době, kdy konzumní společnost stále více prosazuje dokonalost – především vnějšího vzhledu, obrovský boom. V neposlední řadě se zde zabývám také kriminalitou. Další část mé práce směřuje k pojmu primárních preventivních programů, jejich systému zaměření, struktuře v rámci České republiky a nezapomínám také na prvky efektivní prevence. V rámci konkrétnějšího pojetí pre-

ventivních programů zde popisují působnost působení Policie České republiky. Krátce zde zmiňují historii preventivních programů a především současnost, u níž vycházím z metodických pokynů právě na území Zlínského kraje, respektive Kroměřížska.

Vzhledem k tomu, že jsem potřeboval pro svůj výzkum získat odpovědi od mnoha respondentů, kteří se účastnili preventivních programů realizovaných Policií ČR na Kroměřížsku, zvolil jsem kvantitativní výzkum a data získal formou dotazníkového šetření. Výzkumný projekt popisuji ve své praktické části. Cílem mé praktické části je získat informace o tom, jaké mají žáci základních škol a jejich učitelé či školní metodici prevence zkušenosti s preventivními programy, které realizuje Policie ČR na základních školách v Kroměříži.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE

Pojem sociální patologie (z lat. pathos – choroba, utrpení) zasahuje do mnoha vědních oborů. Jedná se o jevy, které jsou pro společnost nezdravé, abnormální a obecně nežádoucí. Porušují morální, sociální či právní normy. Mnoho vědních disciplín se snaží analyzovat tyto jevy, sledují jejich příčiny, faktory, které je ovlivňují, působení a v neposlední řadě také jejich korekci a aplikaci preventivních opatření. V současné době se často setkáváme s nahrazováním pojmu sociální patologie za sociální deviace či dezorganizace. Tyto pojmy je však nutné oddělovat, protože to, co je deviantní, nemusí být zároveň pro společnost či jednotlivce negativní, kdežto sociální patologie ano. A sociální dezorganizace poukazuje spíše na širší společenské aspekty příčin vzniku sociálně patologických jevů, kdežto sociální patologie směřuje svou pozornost k jedinci a etiologii jeho chování. (Fischer, Škoda, 2009)

„Sociální patologie je označením pro všechny nenormální nebo všeobecně nežádoucí společenské jevy. Jsou sem zahrnovány všechny sankcionované formy a podoby deviantního chování a studium příčin jejich vzniku. Stanovení, co je patologické, se odvíjí od pojetí normality akceptované danou společností.“ (Vykopalová, 2001, s. 9)

1.1 NORMA, VYMEZENÍ NORMALITY

„Společenská pravidla nebo společenské normy jsou nezbytnou součástí života člověka a celé společnosti. Určují totiž vzorce a způsoby chování jednotlivců a skupin jako přiměřené a přijatelné, chtěné a žádoucí. Také stanoví, kdy je chování pro společnost nepřiměřené, nežádoucí, respektive až nepřijatelné. V případě, že by se lidé těmito pravidly neřídili, žili by v prostředí charakterizovaném jako chaos a zmatek.“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 19)

Určité normy chování si každý jedinec v průběhu života utváří sám, podle nichž se pak obecně řídí. Jedná se o normy neuvědomované, které si jedinec osvojí již v dětství. Mezi pravidla uvědomovaná patří ta, která lidé považují za společensky správné a uznávané. V jednotlivých kulturách i subkulturách se tyto normy mohou značně lišit. To co je u jedné skupiny považováno za přijatelné, tedy normální, může být u jiné skupiny považováno za nepřijatelné, tedy abnormální či deviantní jev. (Fischer, Škoda, 2009)

Sociální psychologie vnímá normu jako určité pravidlo, které je v daném společenském okruhu a za daných podmínek očekávané a přijímané jako „správné“. Tyto normy usnad-

ňují vzájemnou interakci mezi lidmi a umožňují do určité míry předvídat chování druhých. S normami také velmi úzce souvisí možnost odměn či trestů. Normy jsou také výrazným sociálním faktorem. Jednotlivé normy se formují, utvářejí či zanikají, mají tedy určitou dynamiku, vývoj a obsah, které se liší dle sociálně ekonomické vyspělosti dané společnosti.

Jestliže hodnotíme normalitu lidského chování a prožívání, je nutné brát zřetel také na ukotvení hodnot a hodnotových orientací, které jsou vytvářeny na základě společenské zkušenosti.

Dle Syřišťové (1972) je tedy nutné posuzovat nejen osvojené normy, ale i vnitřní hodnoty, kdy vznikají čtyři základní možnosti:

- 1) *Shoda mezi normami, hodnotami a chováním* – zde jde o tzv. adekvátní chování.
- 2) *Shoda mezi normami a hodnotami, ale odlišné chování* – jde například o chování adolescentů, kdy záměrně testují hranice norem.
- 3) *Shoda norem a chování, odlišné jsou vnitřní hodnoty* – tady se jedná o skryté odchýlení od norem.
- 4) *Shoda vnějšího chování s vnitřními hodnotami, odlišné jsou hodnoty a chování od norem* – jde o zcela otevřené odchýlení se od norem.

Určitá forma narušování hranic daných norem má vývojový význam, např. jak je uvedeno v bodě 2) v rámci dozrávání osobnosti a v některých kulturách jde dokonce o jakési životní zkoušky pro dokazování dospělosti.

Vymezení normálního a sociálně patologického je značně náročné. Sociálně patologické jevy není možné specifikovat pouze jako negaci normálního, ale jako určité chování, které je nutné dále kvalitativně analyzovat. Většinou se jedná o nerozvinutost či úpadek vnitřních hodnotových orientací.

2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Termín sociálně patologický jev a sociálně deviantní jev jsou rozdílné pojmy, které jsou často zaměňovány. V odborné literatuře se setkáváme s několika definicemi.

„Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot; je to chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.“ (Pokorný, Telcová, 2003, s. 7)

Sociálně patologický jev je tedy protispolečenský, kdy jsou porušovány zákony, jsou vnímány jako nežádoucí a nepřijatelné. Vyjadřují jistou míru rizika a společenské nebezpečnosti.

„Sociální deviace (z lat. deviatio – odchylka, úchylka) je definována jako způsob jednání, které není konformní vůči společenské normě, jež je akceptována většinovou populací.“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 14)

„Deviace je obecně definována jako kterákoli odchylka od normální struktury či funkce. Může se vyskytovat u jakéhokoli jevu v přírodě či ve společnosti.“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 14)

Sociálně patologické jevy tedy porušují sociální, morální a právní normy. Vzhledem k tomu, že tato porušování norem značně narušují fungování a celkovou stabilitu společnosti, je jim v současné době věnována stále větší pozornost. Především co se týká jejich prevence a řešení.

Sociálně patologické jevy jsou děleny dle stupně závažnosti a nebezpečnosti pro společnost. Například podle Mgr. Jitky Hubáčkové se dělí na:

- 1) *Negativní společenské jevy* – míra nebezpečnosti těchto jevů je spíše nízká a jsou velmi charakteristické pro dnešní společnost. Společnost má tendence je spíše tolerovat. Jde např. o nezaměstnanost, populační nerovnováha, rozvodovost apod.
- 2) *Asociální společenské jevy* – řadíme zde např. vandalismus, výtržnictví, šikanu, extremistická hnutí, sekty apod.
- 3) *Sociálně patologické jevy v užším pojetí* – jde o nejvyšší míru nebezpečnosti, např. se zde jedná o kriminalitu, závislosti, prostituci apod. (Brateková, 2009).

3 PŘÍČINY SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Příčin vzniku sociálně patologického chování je mnoho a jsou závislé na působení více biopsychosociálních faktorů. Proto také vědeckých teorií, které se snaží vysvětlit příčiny deviantního a patologického chování je mnoho.

V rámci teorií příčin vzniku sociálně patologického chování můžeme sledovat tři základní přístupy:

- 1) První teorie předpokládá, že již existují typy lidí, kteří mají tendence k chování mimo společenskou normu.
- 2) Druhá je teorie situační, tzn. že vznik určitých situací evokují více možnost vzniku a rozvoje sociální deviace či sociálně patologického chování.
- 3) Třetím přístupem je teorie konjunktivní, kdy se spojují předchozí dva případy. To znamená, že v určitých situacích se určitý typ lidí bude chovat určitým způsobem. (Fischer, Škoda, 2009)

Při objasňování příčin vzniku a rozvoje sociálně patologického chování můžeme obecně vycházet ze tří základních faktorů:

1) *Biologicko - psychologické faktory*

Patří sem genetické dispozice k agresivnímu chování. Jedná se o jedince, který je často podrážděný, reaguje impulsivně a má potíže se sebekontrolou. Zde se můžeme setkat s termínem „teorie rozeného zločince“. Další příčinou rozvoje sociálně patologických jevů bývá poškození centrální nervové soustavy.

2) *Sociálně - psychologické faktory*

Psychické faktory se často kříží se sociálními. Spadají sem např. teorie sociálního učení, teorie charakteru a temperamentu (specifické reakce, které vycházejí z osobnostních rysů jedince) a teorie odlišného kognitivního stylu (jde o typické charakteristiky pro recidivující delikventy).

3) *Sociologické faktory*

Sociologické faktory můžeme sledovat v různých společenských kontextech. Výrazně ovlivňují chování jedince především rodina, vrstevnické skupiny, party, vznik různých subkultur, apod..

V rámci sledování těchto faktorů vzniklo několik teorií.

- *Teorie kulturního přenosu* (uvádí, že deviantní chování je naučené v primárních skupinách a rozvíjí se interakcemi s druhými, vzniká tedy v určitých subkulturách a deviantním se stává teprve až v konfrontaci s většinovou společností a jejími normami).
- *Teorie diferenciální asociace* (lidé se stanou delikventními v důsledku styku s lidmi, kteří se již takto chovají).
- *Teorie anomie* (jde o označení stavu společnosti, kde již přestávají platit dané normy, ať již právní či morální).
- *Teorie subkultur* (příslušníci se příliš neodlišují od většinové společnosti, tato odlišnost se projevuje v rámci preferovaných a dodržovaných norem danou subkulturou)
- *Teorie etiketizace* (Sociálně patologické chování vzniká v rámci sociálních procesů, je důležité sledovat vzájemné interakce, ale i ty kteří normy tvoří a prosazují, nejen ty, kteří je porušují. Deviace je zde označena jako jakési nálepkování, kdy společnost má tendence hledat si obětního beránka.)

Tyto faktory se však vzájemně prolínají a potvrzují multifaktoriální příčiny vzniku sociálně patologických jevů. (Fischer, Škoda, 2009)

„Významným sociálním faktorem je dále dosažená úroveň vzdělání a s ní se snoubící postavení ve společnosti. Pachatelé kriminálního chování dosahují obecně nižší úrovně vzdělání a často se seberealizují z hlediska společenského postavení v nižších sociálních vrstvách.“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 162) V neposlední řadě mají také na chování jedince vliv média.

3.1 Vybrané sociálně patologické jevy na základních školách

Vzhledem k tomu, že se má práce zaměřuje na preventivní programy realizované na základních školách, budu se zde zabývat sociálně patologickými jevy, které se vyskytují právě zde.

3.1.1 ŠIKANA

Problematika šikany patří na základních školách mezi nejvýraznější sociálně patologické jevy.

„Šikanu lze definovat jako násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se bránit.“ (Vágnerová, 1999, s. 283)

„Šikanování je v řadě případů trestnou činností. Bohužel bagatelizace problému vyplývající z neznalosti, vede řadu rodičů, pedagogů a veřejnost vůbec k tomu, že šikanování je považováno za klukovinu, případně za přestupek související s věkem. Trestně právní charakter šikanování není běžně znám.“ (Kolář, 1997, s.71)

Z hlediska trestního zákoníku může šikanování naplňovat skutkovou podstatu trestného činu omezování osobní svobody, vydírání, ublížení na zdraví, krádeže, rasově motivované skutky, loupeže, násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, poškozování cizí věci, znásilnění.

3.1.1.1 Vývojová stádia šikany

První stupeň (zrod ostrakismu)

- Mírné převážně psychické formy násilí, oběť je vyčleněna z kolektivu, nikdo se s ní nebaví, z kolektivu je postupně vytěšňován

Druhý stupeň (fyzická agrese přitvrzování manipulace)

- V náročných situacích slouží ostrakizovaní žáci jako ventil k uvolnění napětím skupině
- Kolektiv se již více diferencuje, určitá část žáků se přidává na stranu agresora
- Oběti je vyhrožováno zmlácením
- Agresoři berou oběti peníze, zabavují jí kapesné
- agresoři si přivlastňují majetek oběti
- agresoři již oběti drobně fyzicky ubližují

Třetí stupeň (vytvoření jádra)

- agresoři smačnou uvědomovat svou převahu

- agresori začnou spolupracovat a systematicky šikanují nejvhodnější oběti
- dochází k fyzickému napadání ze strany agresorů

Čtvrtý stupeň (vytváření norem)

- i mírní a ukáznění žáci se aktivně podílí na týrání spolužáka, normy se stanou nepsaným zákonem
- agresori se již nezastaví téměř před ničím a oběť je systematicky ničena

Pátý stupeň (totalita)

- normy jsou jasně nastaveny, v kolektivu vládou agresori, ostatní je poslouchají na slovo, všichni je brání
- agresori jsou opojeni svou mocí, v ubližování obětem jim nic nebrání, hrozí těžké ublížení na zdraví oběti
- jedná se o již neřešitelné stádium (jedinou možností je rozpuštění celého kolektivu)

(Martínek, 2009)

Dalším v poslední době fenoménem patřícím do oblasti šikany je tzv. *kyberšikana*. Jedná se o specifický druh šikany, která využívá moderní elektronické prostředky.

Mezi nejčastější patří:

- zasílání výhružných SMS zpráv, emailů, výhružných telefonátů nebo obtěžování přes chat
- Nahrávání, fotografování oběti, kdy jsou záběry zasílány ostatním spolužákům
- Vyvěšení pornografických fotografií a video nahrávek spolužákům online

Cyber-harassment – kyber obtěžování.

Cyberstalking (kyber pronásledování) – jedná se o opakované, dlouhodobé, systematické a stupňované obtěžování, útočník vyvolává u oběti pocit strachu

Kybergrooming – označuje chování uživatelů zejména veřejných chatů a sociálních sítí, kde nabízí dětem různé možnosti výdělků či kariéry, oběťmi se stávají nečastěji dívky ve věku 11 – 17 let

Cyber-sexting – lze definovat jako odesílání sexuálně laděných zpráv, videí, obnažených fotografií apod.

Na rozdíl od šikany má *kyberšikana* odlišné rysy. Útočník je v anonymitě a většina obětí se ani nedozví, kdo je šikanoval. Ve virtuálním světě vystupují agresori často pod přezdívkou a dochází zde k proměně agresora. Většinou to již nebývají fyzicky silní jedinci tak jako u běžné šikany, ale agresorem je člověk, znalý informačních technologií a může to být v podstatě kdokoliv. Zároveň obětí této šikany již nemusí být slabý jedinec jako u běžné šikany. Díky moderním technologiím se tato šikana může odehrávat kdekoliv a v podstatě před ní není únik. *Kyberšikana* se nemusí odehrávat opakovaně, stačí, když útočník použije video oběti na web, sociální síť a kdokoliv další může dál stahovat, kopírovat apod. Kdokoliv na světě se může tedy stát divákem kybernetické šikany. (Krejčí, 2010)

3.2 VANDALISMUS

Vandalismus patří mezi patologické jevy, kdy jsou zcela nelogicky ničeny různé hodnoty. S vandalismem se setkáváme všichni na každém kroku, ve formě poničených fasád domů, laviček, zaparkovaných vozidel, vybavení dětských hřišť.

„Vandalismus je sociálně patologický jev charakterizovaný logicky nezdůvodnitelným ničením různých hodnot, obvykle jen pro radost z ničení, s tím spojenou zábavu a pocitem překonání životní stereotypie.“ (Kapr, 1994, s.78)

Vandalové se většinou pohybují v partách a ničí věci a místa, která jsou jim snadno dostupná.

Mezi nejčastější formu vandalismu, kterou řeší policie na okrese Kroměříž, patří sprejersství. Jedná se převážně o postřikání fasád budov a železničních vagonů.

Mezi zákony týkající se vandalismu patří především

- **Trestní zákoník č. 40/2009**

§ 228 Poškození cizí věci

(1) Kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Stejně bude potrestán, kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na věci svědka, znalce nebo tlumočnicka pro výkon jejich povinnosti,

b) spáchá-li takový čin na věci jiného pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

c) spáchá-li takový čin na věci, která požívá ochrany podle jiného právního předpisu, nebo

d) způsobí-li takovým činem značnou škodu.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až šest let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu.

- **Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích**

3.3 ALKOHOLISMUS

Alkohol patří mezi nejčastěji užívané psychoaktivní látky. Dnešní společností je alkohol značně tolerován. Je to dáno i historickým vývojem, neboť výroba a konzumace alkoholu provází lidstvo již od počátků jeho existence. Alkohol nám plní také několik relativně nezávislých funkcí:

- *Výživnou* – je součástí jídla
- *Sociální* – přispívá k sociální interakci
- *Anxiolytickou* – snižuje úzkost
- *Organistickou* – slouží jako prostředek záměrné intoxikace (Vykopalová, 2001)

Mnohem nebezpečnější než pro dospělé je však alkohol pro děti a dospívající, kde vzniká závislost mnohem rychleji. U nás je jeho poměrně snadná dostupnost alkoholu. Zákonem je sice zakázáno prodávat alkoholické nápoje osobám mladším 18 let, přesto je pro dospívající alkohol snadno dostupný na večírcích, diskotékách a podobných akcích.

Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let je v ČR zakázáno. Zakázáno je rovněž osobám mladším 18 let alkohol nabízet, anebo je v konzumaci alkoholo-

lu podporovat. (§ 12 zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů)

Zákony týkající se mladistvých a alkoholu

- Zákon č. 37/1989 Sb. o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi
- Trestní zákoník č. 40/2009
- Zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

3.4 TOXIKOMANIE

Toxikomanie obecně představuje závislost na drogách. Termín droga pochází z arabského slova durana, které označovalo lék. „Světová zdravotnická organizace později označila drogu za jakoukoliv látku, která, jestliže je vpravena do organismu, může pozměnit jednu nebo více funkcí. Za drogu nemožno považovat jakoukoliv látku, která může vyvolávat psychotropní účinky, tedy může ovlivňovat prožívání člověka a působit na jeho psychiku a vyvolat závislost.“ (Vykopalová, 2001, s. 64)

Drogy rozlišujeme podle legalizace na legální a nelegální a podle míry rizika vzniku závislosti na měkké a tvrdé. Mezi lehké nelegální drogy patří např. konopí, mezi lehké legální je to např. káva, tabák.

Podle účinků se drogy dělí do několika skupin dle Vykopalové (2001)

Drogy s převážně sedativními účinky

- Alkohol, barbituráty, hypnotika, trankvilizéry, inhalační prostředky.

Užití těchto látek způsobuje uklidnění, uvolnění, mírnou euforii. Mezi negativní projevy patří menší sebekontrola, méně zřetelná artikulace, menší schopnost koncentrace.

Drogy s převážně povzbuzujícími účinky

- Kokain, krak, amfetaminy

Tyto látky se vyznačují především povzbuzujícími účinky, vytvářejí pocit svěžesti a energie. Po euforii se dostavuje pocení, třes a bolesti hlavy.

Halucinogeny

- Marihuana, hašiš, LSD a syntetické drogy, MDMA, extáze.

Účinky těchto látek vyvolávají stavy tranzu, euforie, ale i úzkosti, zmatku a deprese. Při užití dochází ke ztrátě reality, vzniku halucinací a nekritičnosti. Mezi mládeží je nejvíce rozšířeno LSD, marihuana a extáze.

Narkotické látky

- Heroin, morfin, opium, kodein, syntetické opiáty, metadon.

Vyvolávají pocit euforie, nadřazenosti a síly. Jejich účinky oslabují centrální nervovou soustavu, vyvolávají silnou psychickou a fyzickou závislost.

Steroidy

Jedná se o látky užívané zejména sportovci ke zvýšení svalové hmoty a urychlení regenerace. Tuto problematiku jsme znali pouze u vrcholových profesionálních sportovců, kdy sport už přestal být otázkou zdravého životního stylu a stává se otázkou peněz. V dnešní době se bohužel stávají snadnou kořistí pro různé překupníky těchto zakázaných látek mladí návštěvníci fitnesscenter. O to větší nebezpečí je právě u těchto sportovců, protože zatímco profesionálové musí počítat s rizikem při antidopingových testech a následnými sankcemi. Mladí návštěvníci fitnesscenter, jejichž prvotním cílem je nárůst svalové hmoty a to co v nejkratší době, se žádných takových kontrol obávat nemusí. Navíc zde chybí jakákoliv odborná konzultace s lékařem. Na rozdíl od profesionálních sportovců berou tyto látky dlouhodobě a tímto dlouhodobým užíváním dochází k velkému poškození zdraví.

Právě v období dospívání jsou pro mladé drogy velkým nebezpečím. V tomto období se rozhodují o svém budoucím povolání, učí se navazovat dlouhodobější citové vztahy a právě neúspěchy v uvedených oblastech jsou pro ně velmi trýznivé. Pro dospívající je velmi důležitá skupina vrstevníků a kamarádů, kam se začleňuje. Vrstevníci mohou pomoci se alkoholu a drogám vyhnout nebo naopak představují nebezpečí. (Nešpor, 1992)

Zákony týkající se toxikomanie

- Zákon ČNR č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
- Trestní zákoník č. 40/2009

3.5 KRIMINALITA

Původ slova kriminalita pochází z latinského crimen – zločin, provinění. Z toho lze odvodit, že se jedná o nějaké provinění proti normám společnosti. Problematika kriminality mládeže je jednou z klíčových oblastí. Pozornost na ni upírají kriminologové i celá společnost. V poslední době se ozývají hlasy společnosti, žádající represivnější přístup vůči těmto pachatelům. Kriminalita dětí a mládeže bývá také označována jako juvenilní delikvence. Ze statistiky vyplývá, že mezi nejčastější typy trestných činů páchaných mladistvými a dětmi patří majetková kriminalita a násilná kriminalita. V této kapitole se kromě vyjmenovaných dvou zmíníme i mravnostní kriminalitu.

Majetková kriminalita se týká trestných činů proti majetku fyzických či právnických osob a nejčastějším motivem bývá rychlé a snadné nabytí finančních prostředků pro uspokojení svých potřeb. Mladiství a děti se nejčastěji dopouštějí krádeže, krádeže vloupáním a poškozování cizí věci. (Kuchta, Válková, 2005)

Násilná kriminalita je páchána jako projev neúcty k životu a zdraví. Jedná se o kriminální chování, které je zaměřené na samotné fyzické poškození oběti anebo alespoň na záměr ji fyzicky poškodit. Může být vedena proti skupinám obyvatel, osobě nebo proti věci. Patří sem rvačky, úmyslné ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, násilí na veřejném činiteli, únosy, loupeže a vraždy. (Kuchta, Válková, 2005) Mezi nejčastěji páchané dětmi a mládeží patří loupeže, úmyslné ublížení na zdraví, vydírání a porušování domovní svobody.

Mravnostní kriminalita neboli sexuální kriminalita bývá označováno kriminální chování, které je motivováno sexuální potřebou. Do této kategorie spadají trestné činy znásilnění, pohlavního zneužívání, obnažování se na veřejnosti či sexuálně sadistické vraždy. (Kuchta, Válková, 2005). Často jsou zde vážné důsledky promítající se do oblasti psychiky a zdraví osob, zúčastněných na této trestné činnosti. Mezi nejčastější typy trestné činnosti patří pohlavní zneužívání a znásilnění.

Základní legislativa

- Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (OSPOD)
- Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních
- Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, v platnosti od 1.1.2004
- Trestní zákoník č. 40/2009, v platnosti od 1.1.2010
- Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě (PMS)
- Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, v platnosti od 1.1.2007

Protiprávní činy mládeže upravuje zákon č.218/2003 Sb. Ze dne 25. Června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, které jsou uvedené v trestním zákoníku.

Osoba mladší 15ti let není trestně odpovědná, ale soud pro mládež ji může uložit podle zákona č. 218/2003 Sb., (o soudnictví ve věcech mládeže) některá z následujících opatření: dohled probačního úředníka zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve střediscích výchovné péče ochranná výchova

Trestní odpovědnost mladistvých (15-18 let) je posuzována soudy pro mládež podle zákona č. 218/2003 Sb. s ohledem na jejich rozumovou a mravní vyspělost osoby, proti níž se vede trestní řízení.

Po dovršení 18ti let věku jsou osoby plně trestně odpovědné a projednávají se běžným způsobem v trestním řízení.

Pro osoby mladší osmnácti let, které se dopustily trestného činu, platí zvláštní režim. Ten je upraven v zákoně o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže (zákon číslo 218/2003 Sb.). Tento zákon rozlišuje mezi mladistvými (tj. osobami, které dosáhly věku 15 let, ale ještě nedovršily 18. rok věku) a dětmi mladšími patnácti let.

Za mladistvého považuje zákon toho, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku a nepřekročil osmnáctý rok věku.

Trestné činy mladistvých se nazývají provinění. Aby se jednalo o provinění, za které by měl být mladistvý stíhán, příp. odsouzen, musí toto provinění vykazovat míru závažnosti vyšší než malou. Mladistvý musí mít vždy obhájce, a to až do doby, než dosáhne 18ti let věku. Do vazby jej lze vzít jen v opravdu výjimečných případech.

Trestný čin je čin protiprávní, který trestní zákon vymezuje jako trestný a splňuje znaky uvedené v tomto zákoně (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 13). Trestné činy dělíme na přečiny a zločiny. Přečiny jsou trestné činy s horní hranicí odnětí svobody do pěti let. Podle trestního zákoníku (§ 17) se trestné činy s horní hranicí odnětí svobody nejméně deseti let se označují jako zločiny. Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění (zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, § 6).

4 PRIMÁRNÍ PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

„Primární prevencí sociálně patologických jevů rozumíme koncepční, komplexní, cílený, plánovitý, flexibilní a efektivní soubor opatření, odborných činností a nabídek, zaměřený na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot, zájmů, forem zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců i skupin.“ (Pokorný, Telcová, 2003, str. 14)

Snahou primární prevence je především záměr předejít problémům a následkům spojeným s pácháním sociálně patologického chování, případně minimalizovat jeho dopad a zamezit dalšímu rozšíření.

Velká důležitost je připisována především *specifické primární prevenci*. Jde o systém aktivit a služeb zaměřené na ty, u nichž se předpokládá, že by mohlo dojít k dalšímu negativnímu vývoji chování. Specifické primárně – preventivní programy se zaměřují určité cílové skupiny osob. Snaží se o předcházení vzniku a dalšímu rozvoji rizikového chování. (Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012, 2009)

„Programy specifické primární prevence jsou všechny takové programy, které by neexistovaly, kdyby neexistoval problém rizikových projevů chování, tj. Tyto programy by za neexistence fenoménu sociální patologie neexistovaly a nebyly rozvíjeny.“ (Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012, 2009, str. 8).

Specifická primární prevence je realizována jako *všeobecná* (např. zaměřená na třídu, kde zatím ještě nejsou žádné problémy), *selektivní* (zaměřena na tu část populace, kde chceme předejít vzniku rizikového chování) a *včasná intervence – indikovaná prevence* (předchází sekundární prevenci, tedy přímé práci s klientem).

Nespecifická primární prevence obsahuje všechny přístupy a metody, které umožňují harmonický vývoj osobnosti. Jde například o různé volnočasové aktivity. Programy se nevztahují k žádnému specifickému problému ani k cílové skupině, jsou spíše obecné. (Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012, 2009)

4.1 Sekundární prevence

Sekundární prevence směřuje již k předcházení vzniku, rozvíjení a přetrvávání sociálně patologického chování. Tento termín je využíván pro včasnou intervenci, poradenství či léčení. (Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012, 2009)

Dle Kunáka je sekundární prevence více zacílená. Zaměřuje se na jednotlivce či skupiny, které jsou označovány jako ohrožené skupiny a u nichž je reálný předpoklad možnosti interakce v rámci činnosti, která bude klasifikována jako sociálně patologická. Její vykonávání spadá nejčastěji do kompetencí zdravotnických, psychologických, sociálních a educačních zařízení např. různé poradny, nízkoprahová centra, linky důvěry apod. (Kunák, 2007)

4.2 SYSTÉM ZAMĚŘENÍ PREVENCE

Zaměření Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže, Národní strategií pro oblast protidrogové politiky, Strategií prevence kriminality a Strategií prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy je následující:

- Vymezuje začlenění prevence do školních vzdělávacích programů a také stanovuje terminologii.
- Vymezuje roli pedagogického pracovníka a jednotlivé instituce zapojené do systému prevence.
- Stanovuje Minimální preventivní program.
- Vydává doporučující postupy pro školy a školská zařízení při výskytu sociálně patologických jevů.

Konkrétně jsou programy na školách zaměřeny na následující problematické oblasti: záškoláctví, rasismus, šikana, xenofobie, vandalismus, kriminalita, delikvence a užívání návykových látek. Dále také zahrnují témata politického či náboženského extremismu nebo patologickému hráčství. (Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, 2007)

Aktuálně je také primární prevence v působnosti Ministerstva mládeže, školství a tělovýchovy zaměřena také na jevy jako je netolismus (virtuální drogy), poruchy příjmu potravy, onemocnění HIV/AIDS a jiná krví přenositelná onemocnění. Dále jde o včasné rozpoznání a intervenci v oblastech týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního zneužívání, domácího násilí a ohrožování výchovy mládeže. (Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012, 2009)

4.3 STRUKTURA (organizační systém primární prevence rámci ČR)

V rámci *horizontální úrovně* spolupracují jednotlivé resorty daných ministerstev jako jsou: Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo obrany a dále jsou zde zainteresované neresortní orgány, jako je Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikový výbor prevence kriminality při Ministerstvu vnitra. V rámci této úrovně byly stanoveny pracovní skupiny se zástupci z daných resortů, krajů, škol a školských zařízení, spolupracujících organizací apod. Jejich cílem je nastavit vzájemnou kooperaci napříč resorty, nastartovat spolupráci a sjednotit určité přístupy.

V rámci *vertikální úrovně* vznikla síť koordinátorů, vytvořená krajskými školskými koordinátory prevence (pracovníci odborů školství, mládeže a tělovýchovy krajských úřadů), metodiky prevence (jde o pracovníky pedagogicko psychologických poraden) a školními metodiky prevence (vybraní pedagogové na školách a školských zařízeních). (Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012, 2009)

4.4 PRVKY EFEKTIVNÍ PREVENCE

Prvky, které se jeví jako efektivní pro komplexní a plánovitou realizaci primární prevence jsou následující:

- 1) Statisticky či vědecky ověřené údaje a skutečnosti, ne pouze domněnky.
- 2) Koordinovaný přístup resortních i mimo resortních institucí na místní, regionální, národní i nadnárodní úrovni.
- 3) Strukturovaný, komplexní a multidisciplinární přístup.
- 4) Průběžné hodnocení efektivity a dosažení stanovených cílů.

5) Koncepčnost – působení v delším časovém horizontu.

Jak ukazuje dosavadní praxe, bez předchozích kvalitních informací a získaných dat, nelze zajistit účinnost preventivních opatření. Je nutné nejprve diagnostikovat a specifikovat daný aktuální stav a to jak kvantitativní, tak i kvalitativní formou.

Znaky *efektivní primární prevence* tedy jsou: cílevědomost, koncepčnost, komplexnost, znalost daných aktuálních podmínek působení, sběr a analýza dat, flexibilita a zpětná vazba s hodnocením.

Zásady efektivní prevence v kostce dle Nešpora (1992) jsou v tom, najít v dětech důvěru a umět s nimi o alkoholu a drogách mluvit otevřeně a tak jim pomoci uvědomit si dopady jejich užívání a vyhnout se tak životu v „nevhodné“ společnosti.

Neefektivní prevence se vyznačuje především nahodilostí, nedefinováním konkrétního cíle, roztříštěností, neodborností, nekoncepčností, rigiditou, nesoustavností.

Indikátory úspěšnosti primární prevence jsou:

- Dlouhodobá a komplexní koncepce primární prevence.
- Pravidelné a dlouhodobé vyhodnocování daných indikátorů – hodnocení situace.
- Pravidelné a dlouhodobé hodnocení postojů, hodnot a zájmů.
- Aktivity se dějí společně s aktivitami v širším společenském kontextu.
- Nižší výskyt sociálně patologických jevů, pozitivní změny.
- Změny se objevují v postojích, v chování a v hodnotovém systému.
- Zdravější životní styl.
- Dostupná a dostačující nabídka volnočasových aktivit.
- Patologické jevy nejsou společností akceptované jako přijatelné.
- Primární preventivní programy se aktivně přizpůsobují aktuálním podmínkám.

Možné nástroje pro hodnocení primárních preventivních programů:

- Různé průzkumy veřejného mínění, prevalenční studie, výroční zprávy, zprávy o činnosti, vyšší počet informačních materiálů, analýza efektivity a účelnosti programu, souhrny v oblastech trestné činnosti, kriminality, informace ze zdravotnických zařízení, různé studie na průzkum postojů, hodnot, diagnostika rizikových oblastí,

zájmů, postojů, místní zprávy a analýzy využívání volnočasových aktivit. (Pokorný, Telcová, 2003)

5 PRIMÁRNÍ PREVENCE V RÁMCI PŮSOBENÍ PČR

Na konci druhé dekády své existence Policie České republiky vstoupila do období transformace, které má završit její přeměnu v moderní bezpečnostní sbor 21. století. Cílem reformy je zvýšit výkonný potenciál Policie České republiky a posílit její pozici ve veřejné službě, kterou od ní společnost očekává. Jedním z hlavních pilířů této reformy je orientace na prevenci. Policie České republiky klade stále větší důraz na preventivní přístup k řešení problémů kriminality, drogové závislosti, šikany a dalších souvisejících společensky patologických jevů. Mezi nejčastějšími cílovými skupinami aktivit PČR v oblasti sociální a situační prevence jsou děti a mládež.

Systém prevence kriminality je v ČR realizován na dvojí úrovni a to na úrovni resortní a na úrovni místní. Existuje zastřešující orgán vlády, kterým je Republikový výbor pro prevenci kriminality. Tento byl zřízen v roce 1993, je vrcholným státním orgánem prevence kriminality, zasedají v něm zástupci všech zainteresovaných ministerstev, předsedou je ministr vnitra a sekretariátem Odbor prevence kriminality ministerstva vnitra. Je metodickým a koordinačním orgánem, který odpovídá za problematiku prevence kriminality v České republice.

Jeho úkolem je především:

- rozvíjet prevenci na místní úrovni,
- realizovat meziresortní projekty
- vytvářet informační systém mezi subjekty prevence,
- přenést dotační systém na kraje ve spolupráci se všemi resorty
- integrovat Policii ČR a obecní policii do preventivních systémů,
- vytvářet podmínky pro pravidelnou a systematickou spolupráci resortů,
- rozvíjet mezinárodní spolupráci,

dbát na komunikaci mezi jednotlivými resorty, na součinnost a systémovost jejich preventivních aktivit (Zoubková, Nikl, 2001)

5.1 HISTORICKÝ VÝVOJ POLICEJNÍ PREVENCE

Za období totality utrpěla policie svou pověst a po roce 1989 procházela krizí autority. V té době byla policie vnímána a také její činnost byla orientována především na represii a doba tradice četníků z dob první republiky, kdy byl policista pevnou a respektovanou součástí života obce nebo čtvrtě města, byla dávno pryč. Po roce 1989 se u státní policie začala rozvíjet i preventivní práce, která před tím téměř neexistovala.

Takovým prvním krokem bylo usnesení vlády České republiky č. 577/1996, kde byly stanoveny základní preventivní strategie. Cílem bylo usilovat o zvýšení důvěry policie a věnovat zvýšenou pozornost prevenci kriminality.

Dalším krokem byl Program Ministerstva vnitra v oblasti prevence kriminality a prevence zneužívání návykových látek na léta 1997 – 2000. Zde byly řešeny další otázky z oblasti prevence kriminality v policejní práci. A konečně v roce 1998 byla vydána metodická rada pro Preventivně informační skupiny Policie České republiky (Zapletal, 2008)

5.2 SOUČASNOST POLICEJNÍ PREVENCE – METODICKÝ POKYN

PČR hraje v oblasti prevence kriminality mládeže velmi důležitou roli. Specifikem je zde skutečnost, že právě policisté jsou první, kdo je v kontaktu s dětmi a mladistvými, kteří se dopouští trestných činů nebo jiného protiprávního jednání. Také policista v uniformě, který dětem přednáší na škole a seznámí je s možnými následky jejich chování, patří také mezi významné prvky prevence.

Dnes je policejní prevence poměrně propracovaná, ale do dnešní doby nemá legislativní ukotvení v Zákoně o Policii. V současné době tedy záleží na jednotlivých krajských ředitelství a v neposlední řadě na pracovnících preventivně informačních skupin, kteří mají možnost přímo preventivně působit na mládež.

5.2.1 Preventivně informační skupiny

Preventivně informační skupiny byly zřizovány v České republice na konci devadesátých let minulého století za účelem komunikace s veřejností. V současné době jsou preventivně informační skupiny zřízeny na všech krajských ředitelstvích PČR. Společnost je díky nim informována o práci policie prostřednictvím medií a současně o možnostech ochrany před trestnou činností, což má preventivní charakter. Současně vytvářejí informační materiály preventivního charakteru dle potřeb regionů. Zajišťují poradenskou, informační a propagační činnost, pořádají prezentační akce pro veřejnost a spolupracují s orgány veřejné správy a samosprávy. Specialisté preventivně informačních skupin realizují přednáškové a besední činnosti. Na Územním odboru Kroměříž působí preventivně informační skupina již od roku 2001.

5.2.2 Community policing

Je filozofie policejní práce, která klade důraz na osobní a místní znalost policisty v lokalitě, ve které slouží. Cílem je aktivní zapojení veřejnosti do policejní práce v takové míře, aby se zvýšila efektivita a zapojit policistu do veřejného života. Jednotlivé postupy jsou založené na spolupráci policie s veřejností, samosprávy a místních institucí. Tyto postupy jsou zaměřené na předcházení škodám a následkům rizikového a kriminálního chování. Základní východiska community policing:

- Kriminalita není pouze věcí policie, policisté jí nemohou řešit sami. Kriminalitu vnímají jako součást prostředí a systematicky omezují prostor pro její vznik a projevy.
- Policie je služba veřejnosti, proto se policisté občanů ptají, co od nich očekávají a potřebují.
- Policisté jsou schopni včas rozpoznat veřejné problémy, které mají vazbu na bezpečnostní situaci, navrhnou a hledají jejich řešení.
- I drobná opatření mají na kriminalitu a pocit bezpečí rozhodující vliv a policisté je nepodceňují.
- Lidé se cítí dobře a bezpečně tam, kde se mohou vzájemně spolehnout jeden na druhého.

- Policistova práce je hodnocena podle výslednosti a podle schopnosti pojmenovávat problémy, navrhnout jejich řešení a přijímat za ně svůj díl odpovědnosti.
- Policista pomáhá občanům k svépomoci a věci řeší především problémově, nejen případ od případu. Problém se nejlépe řeší tam, kde vzniknul, těmi, kteří mu rozumí a chtějí ho řešit a tehdy, když je ještě zvládnutelný.

(<http://www.policie.cz/clanek/co-je-to-community-policing.aspx>)

5.2.3 METODIKA

Metodika a obsah prezentovaných témat preventivně informačního oddělení Krajského ředitelství policie Zlínského kraje, kam patří Preventivně informační skupiny Zlín, Kroměříž, Uherské Hradiště a Vsetín.

1. POLICISTA JE NÁŠ KAMARÁD

Cílová skupina:	žáci 2. Tříd základních škol
Velikost skupiny:	maximálně 30 dětí ve skupině nebo v jedné třídě
Typ prevence:	preventivní doporučení jak se nestát obětí protiprávního jednání
Forma:	přednáška nebo beseda
Obsah:	<ul style="list-style-type: none"> - Představení příslušníka PČR. - Rozdíl mezi pořádkovým, dopravním policistou a kriminalistou, ukázky výstroje. - Pravidla bezpečného chování, např. chování v silničním provozu, setkání s cizí osobou aj., Preventivní doporučení. - Linky tísňového volání, jak na ně správně zavolat.
Rozsah akce:	jedna vyučovací hodina
Místo konání:	v prostorách školy
Cena:	zdarma
Ostatní:	přítomnost pedagoga ANO

2. BEZPEČNÉ CHOVÁNÍ

Cílová skupina:	žáci 5. tříd základních škol
Velkost skupiny:	maximálně 30 dětí ve skupině nebo v jedné třídě
Typ prevence:	preventivní doporučení jak se nestát obětí protiprávního jednání, zejména v oblasti používání komunikačních prostředků
Forma:	přednáška nebo beseda
Obsah:	<ul style="list-style-type: none"> - Trestní odpovědnost. - (Ne) bezpečný internet, nebezpečí spojená s používáním komunikačních prostředků (internet, mobilní telefon...). - Preventivní doporučení jak se nestát obětí protiprávního jednání. - Tísňová linka Policie ČR 158, jak na ní volat.
Rozsah akce:	jedna vyučovací hodina
Místo jednání:	v prostorách školy
Cena:	zdarma
Ostatní:	přítomnost pedagoga ANO

V případě potřeby se lze na konkrétní problematiku zaměřit podrobněji.

3. TRESTNÁ ČINNOST MLÁDEŽE A PÁCHANÁ NA MLÁDEŽI

Cílová skupina:	žáci 8. tříd základních škol
Velikost skupiny:	max. 30 dětí v jedné třídě
Typ prevence:	preventivní doporučení jak se nestát obětí protiprávního jednání
Forma:	přednáška nebo beseda
Obsah:	<ul style="list-style-type: none"> - Trestní odpovědnost. - Rozdíl mezi přestupkem a trestním činem včetně sankcí. - Nejčastější druhy protiprávního jednání mladých lidí.

- Nejčastější druhy protiprávního jednání dospělých páchaných na dětech.
- Alkohol, cigarety, drogy – legislativní úprava.
- Tísňová linka Policie ČR 158, jak na ní správně volat.

Rozsah akce:	jedna vyučovací hodina
Místo jednání:	v prostorách školy
Cena:	zdarma
Ostatní:	přítomnost pedagoga dle domluvy

V případě potřeby se lze na konkrétní problematiku zaměřit podrobněji.

(Metodický materiál Policie ČR, Zlínského kraje)

5.3 MOŽNOSTI POLICIE V PREVENCI KRIMINALITY MLÁDEŽE

5.3.1 Přednášky a besedy na školách

Výše uvedené témata se rozesílají v prvním zářijovém týdnu na základní školy. Projekt je pracovníky PIS představen ředitelům škol. Z nabízených preventivních programů si školské zařízení vybere vhodné téma pro svou školu. Přednášky si potom objednají prostřednictvím preventivně informační skupiny, působící v jejich regionu. Formu prezentovaného tématu si zvolí sami policejní preventisté.

Doporučení pro policisty na besedách v základních školách

1. Na besedy chod'te vždy řádně ustrojeni v uniformě (výjimka SKPV)
2. Beseda by měla trvat cca 45 minut, včetně prostoru na případné dotazy či diskuzi.
3. Na besedu chod'te s časovým předstihem, je dobré obracet se na kontaktní osobu, která besedu sjednávala.
4. Pokud se rozhodnete používat multimediální techniku (například prezentace na přenosných médiích), je vhodné předem prověřit technické možnosti v místě, kde se má beseda konat. Veškeré prezentace je nutné mít na základě pokynu PP zpracovány dle grafického manuálu Policie ČR.
5. Je dobré udělat si předem přípravu přednášené problematice.

6. Nepřistupujte na slučování tříd, huře se v nich udržuje kázeň. Když už na sloučení přistoupíte, tak jen do celkového počtu, který nepřevyšuje 30 žáků ve třídě.
7. Odpovědnost za děti ve třídě má pedagog. Je na vás, jestli se dohodnete, zda bude učitel přednášce přítomen či nikoliv.

Obecná osnova besedy – měla by mít vždy jednotný průběh a obsahovat vždy informace k přednášenému tématu.

1. Na začátku se představte (hodnost, jméno, příjmení, útvar, můžeme popsat co děláte).
2. Rozdíl mezi uniformovaným a neuniformovaným policistou (prokazování dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR – úměrně věkové kategorii, které přednášíte, lze využít fotografie, obrázky (odznak SKPV), popsat uniformu, ukázat služební průkaz aj.).
3. Trestní odpovědnost a postihy vyplývající ze zákonů (Zákon č. 200/1990 Sb. o přešupcích, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže).
4. Téma besedy.
5. Doporučení, jak se nestát obětí trestné činnosti.
6. Důvody, proč se nedopouštět protiprávního jednání.
7. Na závěr neškodí krátká rekapitulace (vystižení základních bodů, o kterých se hovořilo).
8. Počítejte s cca desetiminutovým prostorem na konci hodiny na diskusi či případné dotazy.
9. Děti mají rády „příběhy“, proto můžete vycházet z konkrétních případů, které jste v rámci vašeho obvodního oddělení šetřili nebo s kterými jste se setkali (IS Událost). Nesmí se uvádět osobní údaje – jména, adresy, ani státní příslušnost či rasa. Děti také ocení interaktivní přístup ze strany policisty. Rády píší na tabuli, hrají hry...
10. Stane-li se Vám, že Vás žák zaskočí nějakým dotazem, nebojte se říct „nevím“ nebo „přesně si nepamatuji“. Je to lepší než zvymlýšlet a být „nachytán“.
11. V žádném případě nenechávejte mezi dětmi kolovat vaši služební zbraň, ani bez zásobníku. Pozor také na poutání pouty. Může se stát, že dítě si je více přitáhne a vy budete marně vysvětlovat rozhořčenému rodiči, proč jeho dítě přišlo ze školy zraněné.

12. Připomeňte bezplatnou linku tísňového volání Policie ČR 158, vysvětlete, jak funguje a co každý volající musí říct, když potřebuje pomoc policistů (jméno a příjmení, co se stalo a kde se to stalo). (Krajské ředitelství policie Zlínského kraje, Kancelář ředitele, Preventivně informační oddělení)

5.3.2 Tištěné propagační materiály

Patří mezi další preventivní prostředky, které zahrnují nejrůznější letáky, brožury, skládačky apod. Jsou vytvářeny na různá problémová témata a jsou směřována na různé skupiny osob. Jejich prostřednictvím mohou upozorňovat na ohrožení kriminalitou a poskytovat návody, jak se v podobných situacích zachovat. Propagační materiály jsou mládeži rozdávány například při výše uvedených besedách a přednáškách.

5.3.3 Akce a projekty pro děti a mládež

Záleží na každé preventivně informační skupině jaké akce pro děti a mládež uskuteční. Většinou jsou to nejrůznější dny otevřených dveří, dny policie, dětský den, den s IZS apod.

Policie se také podílí na projektech, které jsou realizovány jinými subjekty. Mezi takové projekty patří systém včasné intervence. Jedná se o stěžejní projekt zaměřený kriminálně rizikové a ohrožené děti a mladistvé. Cílem je nastavení efektivní spolupráce mezi institucemi, do jejichž působnosti spadá péče o ohrožené děti a jejich rodiny. Spolupráce je podpořena jednotným informačním systémem spravovaným místně příslušným OSPOD.

(Metodický materiál Policie ČR Zlínského kraje)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 PROJEKT VÝZKUMU

Cílem praktické části mé bakalářské práce s názvem Preventivní působení Policie ČR je získat informace o tom, jaké mají žáci základních škol a jejich učitelé či školní metodici prevence zkušenosti s preventivními programy, které realizuje Policie ČR. Z výzkumu, který provedu prostřednictvím dotazníkového šetření na základních školách v Kroměříži tak získám informace o tom, zda se preventivní programy na základních školách realizují, jak jsou s nimi žáci a učitelé spokojeni, jaké patologické jevy se na školách nejčastěji vyskytují, jak se dále řeší a zda se jejich výskyt vůbec díky preventivním programům snižuje, apod.

„Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky.“ (Gavora, 2000, s. 11)

6.1 Výzkumný problém

Výzkum začíná vymezením výzkumného problému. Výzkumný problém je jasná a jednoznačná otázka nebo výrok, na kterou hledáme odpověď. (Švec, 2004)

Výzkumný problém jsem formuloval takto:

-Jaké jsou zkušenosti žáků a učitelů (případně školních metodiků prevence) s preventivními programy realizovanými na základních školách policejními metodiky prevence?

Stanovený výzkumný problém je problém popisný (deskriptivní), což znamená, že hledá odpověď na otázku „jaké to je?“. Popisný výzkumný problém směřuje k popisu výskytu určitého jevu nebo zjišťuje jeho situaci a stav. (Gavora, 2000) V mém výzkumu se tedy zaměřím na popis zkušeností žáků a učitelů s preventivními programy realizovanými kroměřížskou policií na základních školách.

6.2 Druh výzkumu

Praktickou část své bakalářské práce jsem se rozhodl zpracovat pomocí kvantitativního výzkumu. Vybral jsem si tento druh výzkumu, protože se mi jeví jako nejlépe vhodný vzhledem k mému výzkumnému problému. Podle Švece (2004) se kvantitativní výzkum opírá o teorii, která je východiskem řešení pro výzkumný problém. Kvantitativní výzkum

pracuje s číselnými údaji, zjišťuje množství a rozsah jevů, získané údaje se dají matematicky zpracovat. Výzkumník v kvantitativním výzkumu je objektivní. (Gavora, 2000)

6.3 Výzkumný vzorek

Výzkumník určuje výzkumný soubor tak, aby odpovídal uplatnění jeho výsledků. (Gavora, 2000). Do základního souboru se zahrnují všechny prvky, které patří do skupiny, kterou výzkumník zkoumá. Výběrový vzorek lze charakterizovat jako určitou část prvků vybranou ze základního souboru, která základní soubor reprezentuje. (Chráska, 2008)

Ke zpracování své bakalářské práce jsem si zvolil výběrový vzorek, který tvoří žáci 5. a 8. tříd a učitelé, případně školní metodici prevence na čtyřech základních školách v Kroměříži. Výběrový vzorek z řad žáků tvořilo celkem 136 respondentů, z toho 74 dívek a 62 chlapců a z řad učitelů, případně školních metodiků prevence tvořilo výběrový vzorek celkem 53 respondentů.

6.4 Sběr dat a způsob výběru

Sběr dat ke své bakalářské práci jsem provedl v průběhu měsíce února 2013. Na základě konzultace s policejní preventistkou, která mi sdělila, na kterých základních školách se preventivní programy realizují, jsem kontaktoval ředitele mnou vybraných základní škol, zda bych mohl svůj výzkum na jejich škole provést. Výběrový vzorek, který jsem vybral skupinovým výběrem, tvoří žáci 5. a 8. tříd a učitelé, případně školní metodici prevence čtyř základních škol v Kroměříži.

6.5 Výzkumná metoda

Ke sběru dat potřebných k provedení mého výzkumu jsem použil dotazníkové šetření. Rozhodl jsem se pro tuto výzkumnou metodu, protože ji považuji za nejvhodnější volbu vzhledem k potřebnosti zisku většího množství dat. Dotazník je i vhodnou výzkumnou metodou vzhledem k mému stanovému výzkumnému popisu problému.

Dotazník je jednou z preferovaných metod k hromadnému zjišťování dat. Každý dotazník by měl mít promyšlenou strukturu. Skládá se ze tří částí- ve vstupní části se výzkumník představuje, vysvětluje cíle dotazníku a způsob jeho vyplnění. Druhá část dotazníku zahrnuje vlastní otázky a ve třetí závěrečné části výzkumník děkuje respondentům za vyplnění. (Gavora, 2000).

Pro svůj výzkum jsem vytvořil dva druhy dotazníků - dotazník pro žáky a dotazník pro učitele, případně školní metodiky prevence (viz. příloha). Otázky v obou dotaznících respondenti vyhodnocovali na pětistupňové Likertově škále. Dle Gavory (2000) se Likertovy škály používají k měření názorů a postojů respondentů. Ti na této škále vyjadřují svůj souhlas či nesouhlas s otázkou/výrokem.

6.6 Hypotézy

Hypotézy tvoří jádro kvantitativních výzkumů a jsou vědeckým předpokladem. Stanovené hypotézy rozpracovávají výzkumný problém a řídí směr kvantitativního výzkumu. Během výzkumu stanovené hypotézy přijímáme nebo vyvracíme. Charakteristickou vlastností hypotéz je, že vyjadřuje vztah mezi proměnnými. Mezi proměnnými se vyjadřují vztahy, rozdíly či následky. Proměnná se označuje za prvek zkoumání a dělá se na nezávislé a závislé. (Gavora, 2000). Nezávislá proměnná je taková, která je příčinou změn. Závislou proměnnou lze zase definovat jako důsledek a výsledek působení nezávisle proměnné. (Chráška, 2008)

6.6.1 Hypotéza H₁

Chlapci vybraných tříd mají větší osobní zkušenost se sociálně patologickými jevy, než-li dívky. (popisná)

H₀: Mezi zkušenostmi se sociálně patologickými jevy u chlapců a dívek není rozdíl.

H_a: Mezi zkušenostmi se sociálně patologickými jevy u chlapců a dívek je rozdíl.

- nezávisle proměnná- sociálně patologický jev
- závisle proměnná- zkušenost

6.6.2 Hypotéza H₂

Dívky více rozumí sociálně patologickým pojmům, které jsou obsahem preventivních programů, než-li chlapci. (popisná)

H₀: Mezi porozuměním sociálně patologickým pojmům, které jsou obsahem preventivních programů, u chlapců a dívek není rozdíl.

H_a: Mezi porozuměním sociálně patologickým pojmům, které jsou obsahem preventivních programů, u chlapců a dívek je rozdíl.

- nezávisle proměnná- sociálně patologický jev
- závisle proměnná- porozumění

7 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Ke zpracování dat získaných dotazníkovým šetření použiji program Microsoft Excel. Dotazníky pro žáky a dotazníky pro učitele budu vyhodnocovat zvlášť. Dále pak budu ověřovat mnou stanovené hypotézy H_1 - H_2 pomocí chí- kvadrátu (test dobré shody).

7.1 Vyhodnocení dat od žáků

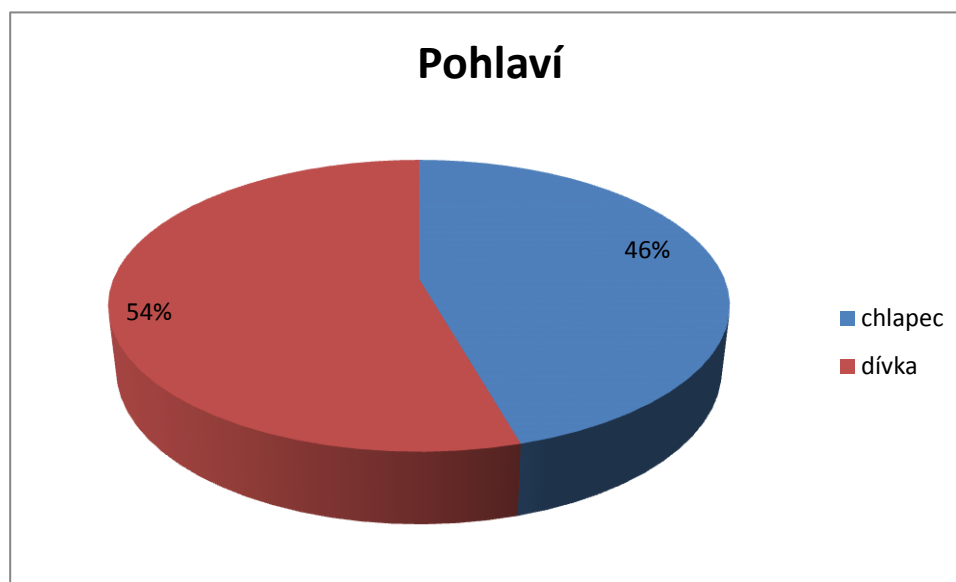
1) Pohlaví?

Tab. č. 1 Pohlaví

chlapec	dívka
62 (46%)	74 (54%)

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 136 respondentů, což je 62 (446%) chlapců a 74 (54%) dívek ze základních škol v Kroměříži.

Graf č. 1 Pohlaví

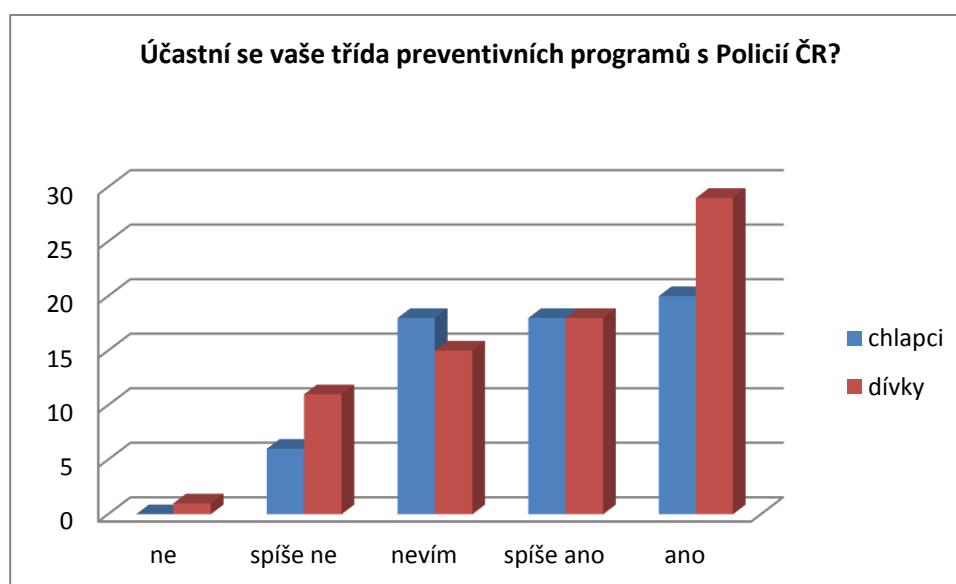
2) Účastní se vaše třída preventivních programů s Policií ČR?

Tab. č. 2 Účastní se vaše třída preventivních programů s Policií ČR?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
chlapci	0	6 (10%)	18 (29%)	18 (29%)	20 (32%)
dívky	1 (2%)	11 (15%)	15 (20%)	18 (24%)	29 (39%)

Druhou otázkou jsem se snažil zjistit, zda vůbec jsou školy zapojené v rámci realizace preventivních programů Policií ČR v Kroměříži. Z dat získaných od chlapců vyplynulo, že se jejich třídy vesměs preventivních programů účastní, kdy 20 (32%) vypovědělo ano, 18 (29%) uvedlo ve své odpovědi spíše ano. K položce nevím se přiklonilo 18 respondentů (29%) a k odpovědi spíše ne 6 (10%). Odpověď ne nevyužil ani jeden respondent. U dívek převládala odpověď ano ve 29 případech (39%). Spíše ano zvolilo 18 (24%) a možnost nevím zaškrtnulo 15 (20%) dívek. Jedenáct (15%) odpovědělo spíše ne a jen jedna respondentka zvolila na tuto otázku odpověď negativní, tj. ne.

Graf č. 2 Účastní se vaše třída preventivních programů s Policií ČR?

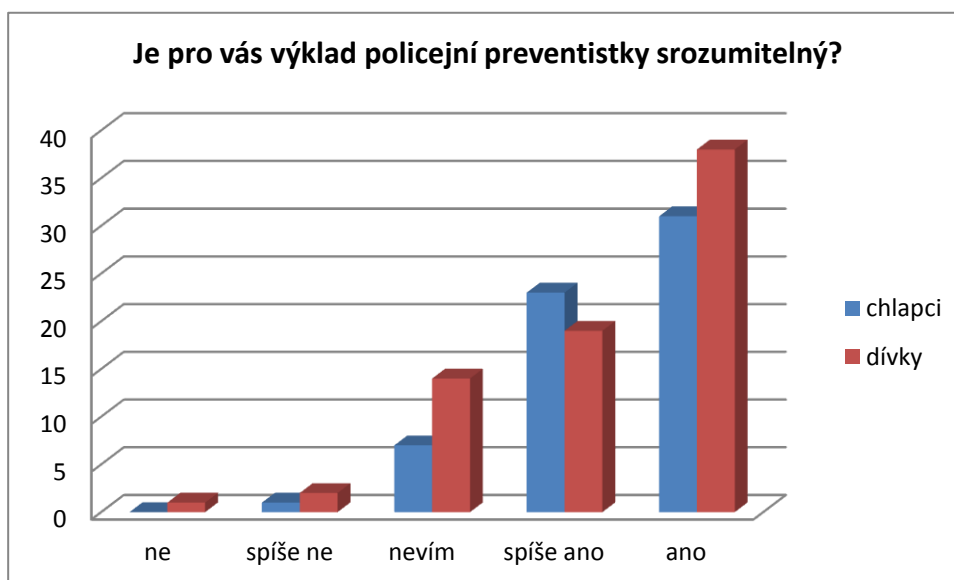
3) Je pro vás výklad policejní preventistky srozumitelný?

Tab. č. 3 Je pro vás výklad policejní preventistky srozumitelný?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
chlapci	0	1 (2%)	7 (11%)	23 (37%)	31 (50%)
dívky	1 (1%)	2 (3%)	14 (19%)	19 (26%)	38 (51%)

Zda je pro chlapce výklad policejní preventistky srozumitelný odpovědělo 31 (50%) z nich, že ano. K možnosti spíše ano se přiklonilo 23 (37%) chlapců. Sedm (11%) respondentů vybralo možnost odpovědi nevím. Jen jeden respondent odpověď, že mu je výklad spíše nesrozumitelný a nikdo z nich nezaškrtl možnost ne. Více než polovina dívek, což je 38 (51%) vypovědělo, že je pro ně výklad preventistky srozumitelný. K možnosti spíše ano se přiklonilo 19 (26%) respondentek. Čtrnáct (19%) dívek zvolilo odpověď nevím, 2 (3%) dívky vybraly odpověď spíše ne a jen jedna odpověď ne.

Graf č. 3 Je pro vás výklad policejní preventistky srozumitelný?

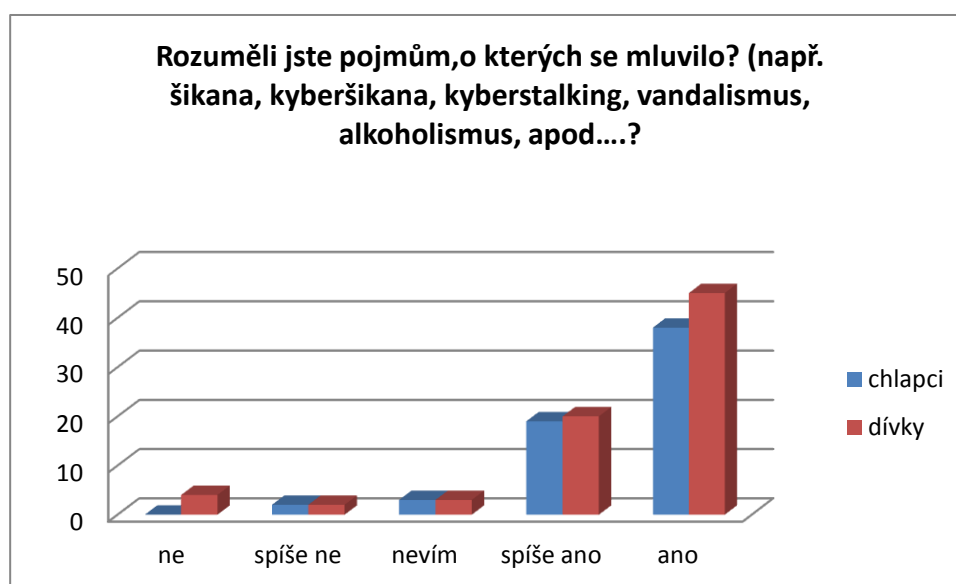
- 4) Rozuměli jste pojmům, o kterých se mluvilo? (např. šikana, kyberšikana, kyberstalking, vandalismus, alkoholismus, apod....?)

Tab. č. 4 Rozuměli jste pojmům, o kterých se mluvilo?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
chlapci	0	2 (3%)	3 (5%)	19 (31%)	38 (61%)
dívky	4 (5%)	2 (3%)	3 (4%)	20 (27%)	45 (61%)

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 61%, tj. 38 chlapců rozumí pojmům, které jsou obsahem preventivních programů. K možnosti spíše ano se přiklonilo 19 (31%) respondentů. 3 (5%) chlapci zaškrtnuli odpověď nevím, možnost spíše ne zvolili 2 (3%) chlapci a žádný z nich nevedl, že daným pojmům zcela nerozumí. Shodně jako u chlapců 61 % dívek (45 dívek) uvedlo, že pojmům užívaným v preventivních programech rozumí. 20 (27 %) z nich těmto pojmům spíše rozumí a nejsou si jisty 3 (4%) z celkového počtu dívek. K odpovědi spíše ne se přiklonily 2 (3%) respondentky a 4 (5%) dívek probíraným pojmům nerozumí.

Graf č. 4 Rozuměli jste pojmům, o kterých se mluvilo?

5) Setkali jste se ve třídě s některým z těchto jevů?

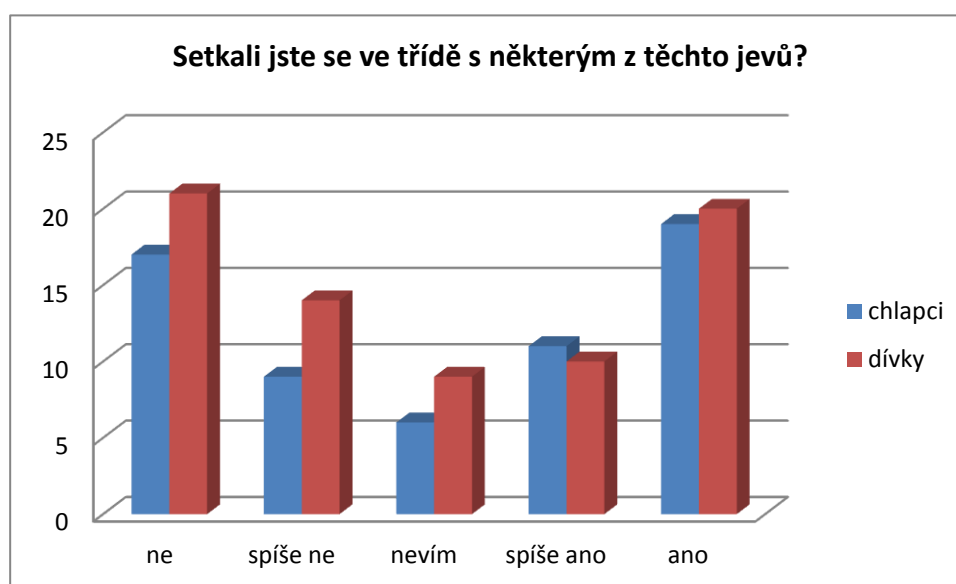
Tab. č. 5 Setkali jste se ve třídě s některým z těchto jevů?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
chlapci	17 (27%)	9 (14%)	6 (10%)	11 (18%)	19 (31%)
dívky	21 (28%)	14 (19%)	9 (12%)	10 (14%)	20 (27%)

Na otázku číslo 5 z celkového počtu chlapců odpovědělo 19 (31%), že se s pojmy setkalo. K možnosti spíše ano se přiklonilo 11 (18%) z nich. Nevím zvolilo 6 (10%) respondentů. Devět (14%) z chlapců odpovědělo spíše ne a 17 (27%) uvedlo, že se se sociálně patologickými jevy ve třídách nesetkalo. Z dat od dívek vyplynulo, že se 20 (27%) z nich s těmito jevy ve třídě setkalo. Spíše ano zvolilo 10 (14%) dívek. Položku nevím zaškrtno 9 (12%) respondentek. K odpovědi spíše ne se přiklonilo 14 (19%) z celku dívek a 21 (28%) z nich uvedlo, že se se sociálně patologickými jevy ve třídě nesetkalo.

Z dat získaných z dotazníků jsem zjistil v doplňující podotázce č.6, že se dívky nejčastěji setkávají ve třídách se šikanou, vyhrožováním, vandalismem, kyberšikanou, alkoholismem, krádeží, kouřením i drogami. Chlapci odpověděli na tuto podotázku v menším počtu, ale uvedli, že se nejčastěji ve třídách setkávají se šikanou, kyberstalkingem, krádeží a kouřením.

Graf č. 5 Setkali jste se ve třídě s některým z těchto jevů?

6) Pokud jste se s některým z těchto jevů setkali, řešily se ?

Tab. č. 6 Pokud jste se s některým z těchto jevů setkali, řešily se ?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
chlapci	11 (18%)	4 (6%)	22 (36%)	10 (16%)	15 (24%)
dívky	17 (23%)	11 (15%)	13 (17%)	8 (11%)	25 (34%)

Z celkového počtu 64 chlapců z nich 15 (24%) uvedlo, že se výskyt sociálně patologických jevů ve třídách následně řeší. Spíše ano zvolilo 10 (16%) chlapců. K položce nevím se přiklonilo 22 (36%) respondentů. Pouze 4 (6%) z chlapců uvedlo, že se následně výskyt sociálně patologických jevů spíše neřeší a 11 (18%) sdělilo, že se ve třídách vůbec neřeší. Ve 25 (34%) případech dívky uvedly, že se v jejich třídách výskyt sociálně patologických jevů řeší. Osm (11%) respondentek vybralo odpověď spíše ano. Možnost nevím zvolilo 13 (17%) dívek. Ze získaných dat od dívek vyplynulo, že položku spíše ne zaškrtno 11 (15%) respondentek a 17 (23%) odpovědělo, že se výskyt sociálně patologických jevů ve třídách neřeší.

I u této otázky jsem ve svém dotazníkovém šetření dal možnost žákům k vyjádření, jakým způsobem se výskyt sociálně patologických jevů v jejich třídách řeší. Žáci sdělili, že se nejčastěji sociálně patologické jevy řeší s řediteli škol, s učiteli, s rodiči, napomenutími, poznámkami, vyloučením daných žáků z kolektivu, vyřikání si záležitosti mezi žáky samotnými, nadávkami, bitím mezi s sebou a v jednom případě také vyloučením žáka ze školy.

Graf č. 6 Pokud jste se s některým z těchto jevů setkali, řešily se ?

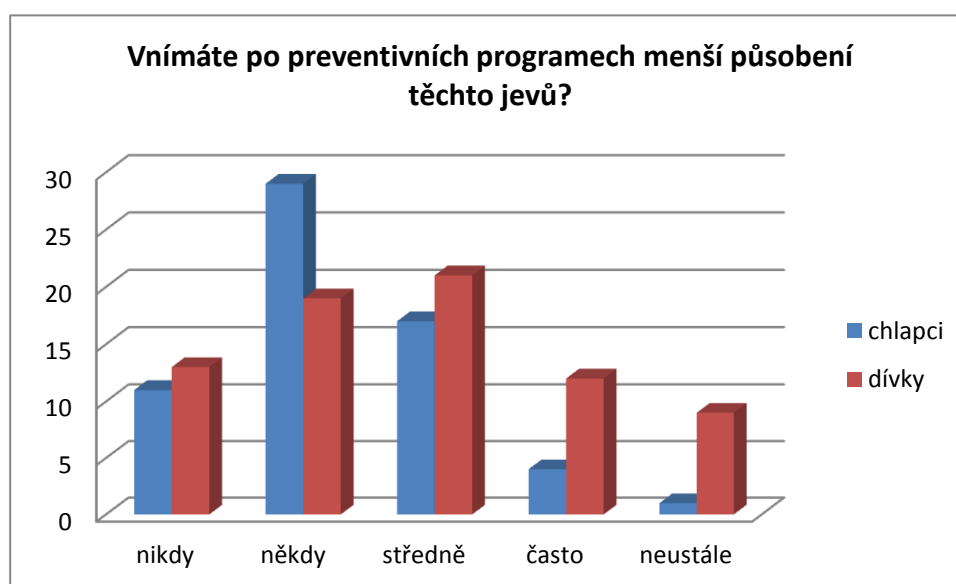
7) Vnímáte po preventivních programech menší působení těchto jevů?

Tab. č. 7 Vnímáte po preventivních programech menší působení těchto jevů?

	nikdy	někdy	středně	často	neustále
chlapci	11 (18%)	29 (47%)	17 (27%)	4 (6%)	1 (2%)
dívky	13 (18%)	19 (26%)	21 (28%)	12 (16%)	9 (12%)

Na otázku č. 7 zda chlapci vnímají po preventivních programech menší působení sociálně patologických ve třídách, odpověděl jen 1 (2%), že vnímá menší působení neustále, 4 (6%) chlapci odpověděli, že často. K možnosti středně se přiklonilo 17 (27%) respondentů. Dvačet devět (47%) chlapců se vyjádřilo, že jen někdy vnímají menší výskyt sociálně patologických jevů po preventivních programech a 11 (18%) chlapců uvedlo, že nikdy nevnímají po preventivních programech nějakou změnu. Z dat získaných od dívek vyšlo najevo, že jen 9 (12%) z nich vnímá po preventivních programech neustále menší působení sociálně patologických jevů. K položce často se vyjádřilo 12 (16%) respondentek. Nejčastější odpovědí u této otázky byla možnost středně, kterou zaškrtno 21 (28%) dívek. Devatenáct (26%) respondentek uvedlo, že menší působení těchto jevů vnímají středně a 13 (18%) respondentek, že menší působení nevnímají nikdy.

Graf č. 7 Vnímáte po preventivních programech menší působení těchto jevů?

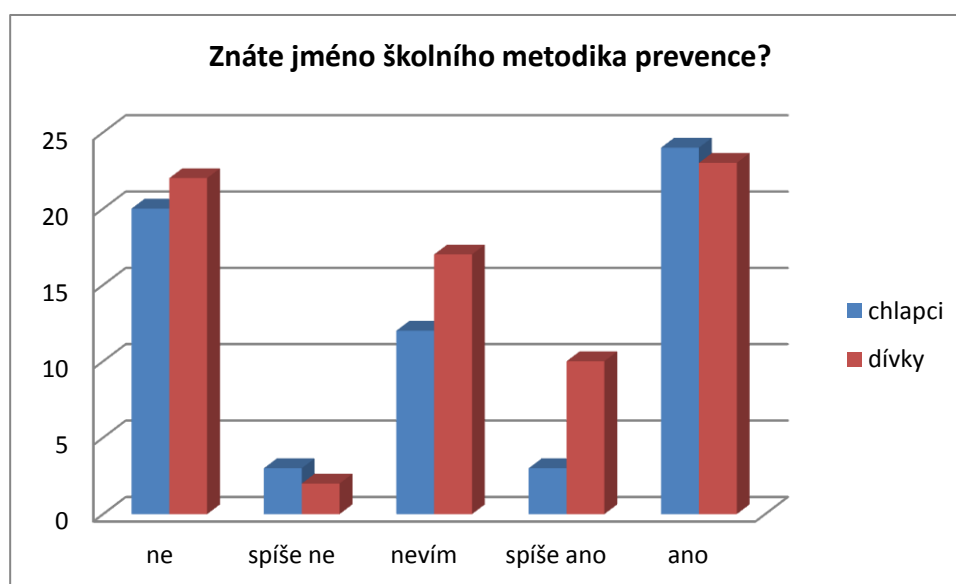
8) Znáte jméno školního metodika prevence?

Tab. č. 8 Znáte jméno školního metodika prevence?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
chlapci	20 (32%)	3 (5%)	12 (19%)	3 (5%)	24 (39%)
dívky	22 (30%)	2 (3%)	17 (23%)	10 (13%)	23 (31%)

Z dat z dotazníkového šetření vyplynulo, že 20 (32%) chlapců nezná jméno jejich školního metodika prevence. 3 (5%) chlapci odpověděli, že jej spíše neznají. Možnost odpovědi, že neví, kdo je školním metodikem prevence zvolilo 12 (19%) respondentů. Spíše zná školního metodika 3 (5%) z celkového počtu chlapců a 23 (31%) z nich ví, kdo je na jejich škole školním metodikem prevence. Z dívek 22 (30%) jméno školního metodika prevence nezná. Položku spíše ne zaškrtnly 2 (3%) dívky. Dívek, které zvolily možnost nevím bylo 17 (23%). Spíše ano uvedlo 10 (13%) dívek. Respondentek, které věděly, kdo je jejich školním metodikem prevence, bylo celkem 23 (31%).

Graf č. 8 Znáte jméno školního metodika prevence?

- 9) Máte možnost během preventivního programu diskutovat s policejní preventistkou (ptát se na to, co vás zajímá)?

Tab. č. 9 Máte možnost během preventivního programu diskutovat s policejní preventistkou (ptát se na to, co vás zajímá)?

	ne	spíše ne	středně	spíše ano	zcela
chlapci	1 (2%)	1 (2%)	9 (14%)	25 (40%)	26 (42%)
dívky	3 (4%)	4 (5%)	10 (14%)	14 (19%)	43 (58%)

Na otázku, zda mají žáci během preventivních programů možnost s policejní preventistkou diskutovat, uvedlo 26 chlapců (42%), že tuto možnost zcela mají. K položce spíše ano se přiklonilo 25 (40%) chlapců. 9 (14%) respondentů zvolilo možnost středně. Skutečnost, že spíše nemají možnost diskutovat, uvedl jeden respondent a shodně jeden respondent odpověděl, že vůbec nemají možnost s policejní preventistkou diskutovat. Z dat získaných od dívek vyplynulo, že zcela mají možnost diskutovat, protože takto odpovědělo 43 (58%). Spíše ano zvolilo 14 (19%) dívek. K možnosti nevím se přiklonilo 10 (14%) z dívek. Pouze 4 (5%) respondentek vypovědělo, že spíše možnost diskuze nemají a jen 3 (4%) z celku sdělily, že vůbec k diskuzi prostor nemají.

Graf č. 9 Máte možnost během preventivního programu diskutovat s policejní preventistkou (ptát se na to, co vás zajímá)?

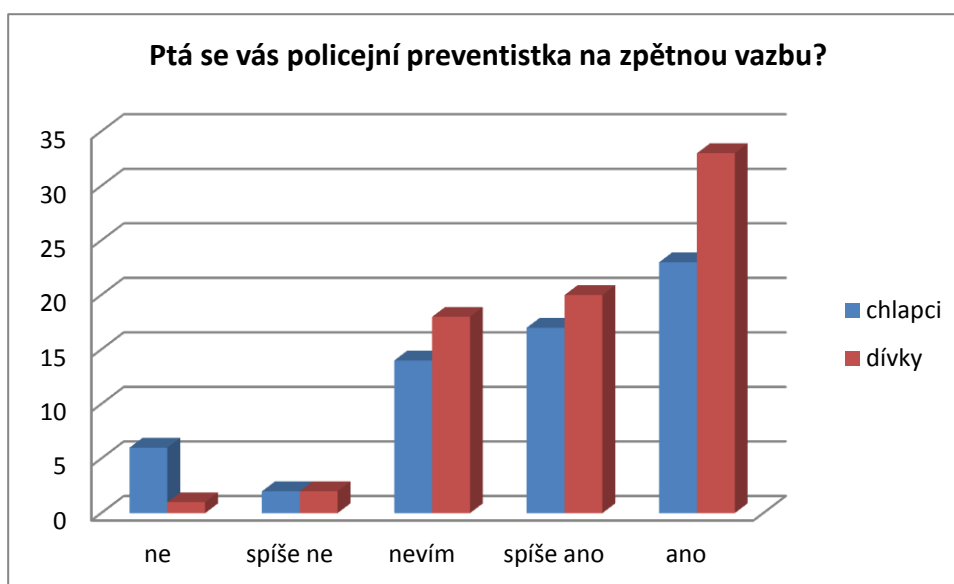
10) Ptá se vás policejní preventistka na zpětnou vazbu?

Tab. č. 10 Ptá se vás policejní preventistka na zpětnou vazbu?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
chlapci	6 (10%)	2 (3%)	14 (23%)	17 (27%)	23 (37%)
dívky	1 (1%)	2 (3%)	18 (24%)	20 (27%)	33 (45%)

Poslední otázka byla zaměřena na zjištění, zda policejní preventistka požaduje od žáků zpětnou vazbu. Z celkového počtu chlapců jich 23 (37%) odpovědělo, že je od nich zpětná vazba požadována. K položce spíše ano se přiklonilo 17 (27%). Možnost nevím zaškrtnulo 14 (23%) respondentů. Dva chlapci (3%) sdělili, že od nich spíše zpětná vazba není požadována a 6 (10%), že se jich policejní preventistka na zpětnou vazbu neptá. Z celkového počtu dívek jich 33 (45%) sdělilo, že zpětnou vazbu podávají. K možnosti spíše ano se přiklonilo 20 (27%) respondentek. Osmnáct dívek (24%) sdělilo, že neví, zda je od nich zpětná vazba požadována. Pouze dvě respondentky (3%) uvedly, že spíše nepodávají zpětnou vazbu a jen jedna respondentka sdělila, že zpětnou vazbu vůbec nepodává.

Graf č. 10 Ptá se vás policejní preventistka na zpětnou vazbu?

7.2 Vyhodnocení dat od učitelů

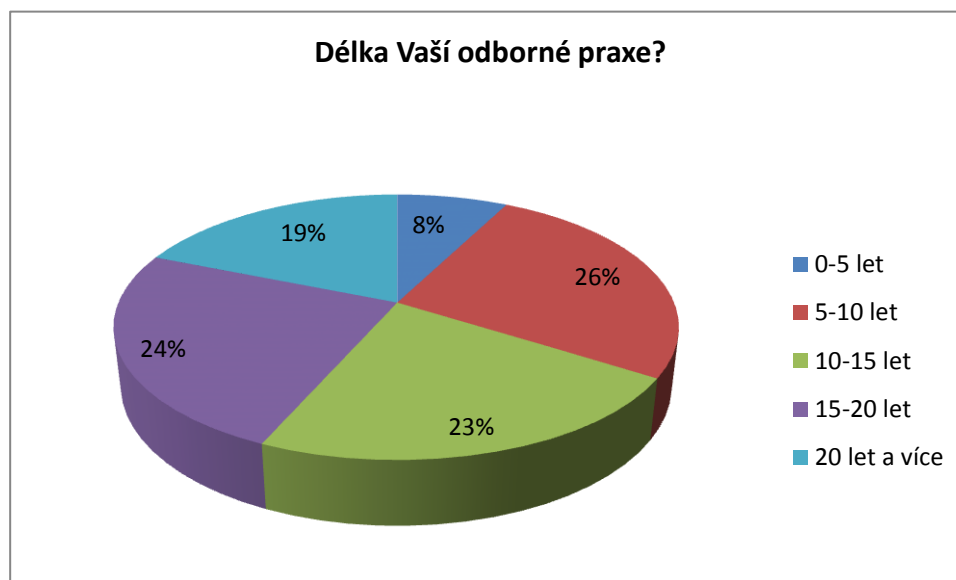
1) Délka Vaší odborné praxe?

Tab. č. 11 Délka Vaší odborné praxe?

	0-5 let	5-10 let	10-15 let	15-20 let	20 let a více
učitelé	4 (8%)	14 (26%)	12 (23%)	13 (24%)	10 (19%)

Z celkového počtu 53 respondentů učitelů je délka odborné praxe u 4 z nich v rozmezí od 0-5 let, 14 z nich pracuje ve školství 5- 10 let, u 12 z nich je délka praxe v rozmezí 10-15 let, 13 z celkového počtu pak ve školství pracuje 15-20 let a 10 respondentů má odbornou praxi delší 20 let a více.

Graf č. 11 Délka Vaší odborné praxe?

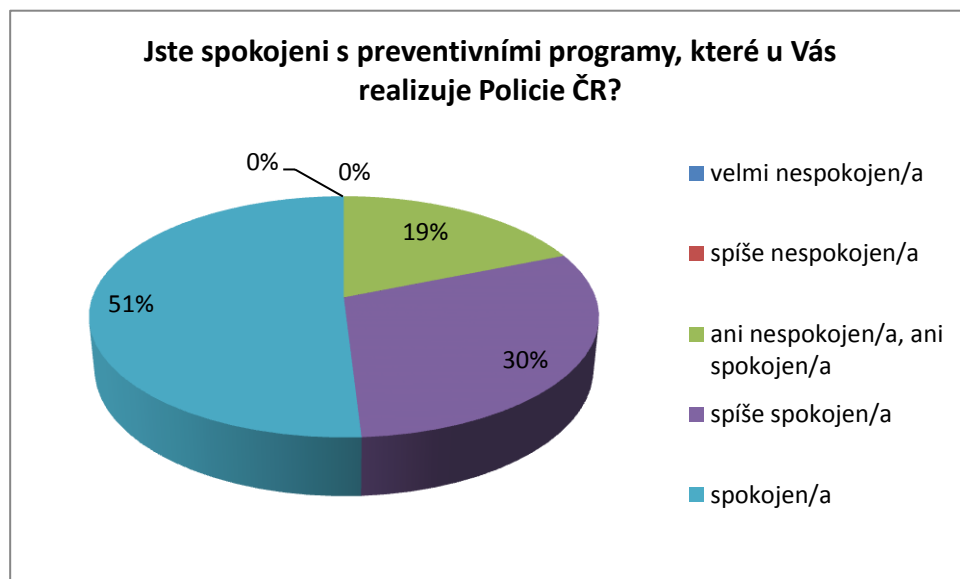
2) Jste spokojeni s preventivními programy, které u Vás realizuje Policie ČR?

Tab. č. 12 Jste spokojeni s preventivními programy, které u Vás realizuje Policie ČR?

	velmi nespokojen/a	spíše nespokojen/a	ani nespokojen/a, ani spokojen/a	spíše spokojen/a	spokojen/a
učitelé	0	0	10 (19%)	16 (30%)	27 (51%)

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že nadpoloviční většina (27 respondentů) je spokojena s preventivními programy, které Policie ČR realizuje. Spíše spokojeno je 16 (30%) z řad učitelů. Deset učitelů (19%) uvedlo, že nejsou ani nespokojeni, ani spokojeni s preventivními programy. K položkám spíše nespokojen/a a velmi nespokojen/a se nevyjádřil nikdo.

Graf č. 12 Jste spokojeni s preventivními programy, které u Vás realizuje Policie ČR?

3) Jak dlouho již probíhají preventivní programy realizované Policií ČR ve vaší škole?

Tab. č. 13 Jak dlouho již probíhají preventivní programy realizované Policií ČR ve vaší škole?

	1 rok	2 roky	3 roky	4 roky	5 let a více
učitelé	0	0	0	21 (40%)	32 (60%)

Otázka č. 3 byla zaměřena na zjištění, jak dlouho již preventivní programy na základních školách existují, 21 (40%) respondentů vypovědělo, že probíhají již minimálně 4 roky. Dále pak 32 (60%) respondentů uvedlo, že preventivní programy na jejich školách probíhají již 5 a více let.

Graf č. 13 Jak dlouho již probíhají preventivní programy realizované Policií ČR ve vaší škole?

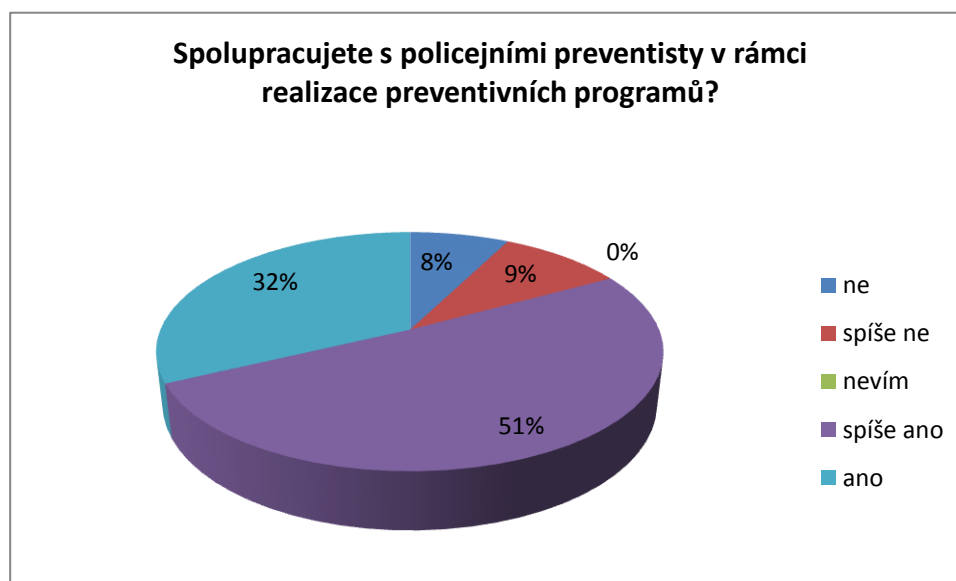
4) Spolupracujete s policejními preventisty v rámci realizace preventivních programů?

Tab. č. 14 Spolupracujete s policejními preventisty v rámci realizace preventivních programů?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
učitelé	4 (8%)	5 (9%)	0	27 (51%)	17 (32%)

V dotazníkovém šetření uvedlo 17 (32%) respondentů, že s policejními preventisty spolupracují. K tomu, že s nimi spíše spolupracují, se přiklonilo 27 (51%) respondentů. Naopak možnost spíše ne uvedlo 5 (9%) respondentů a 4 (8%) uvedli, že v rámci preventivních programů s realizátory nespolečně pracují.

Graf č. 14 Spolupracujete s policejními preventisty v rámci realizace preventivních programů?

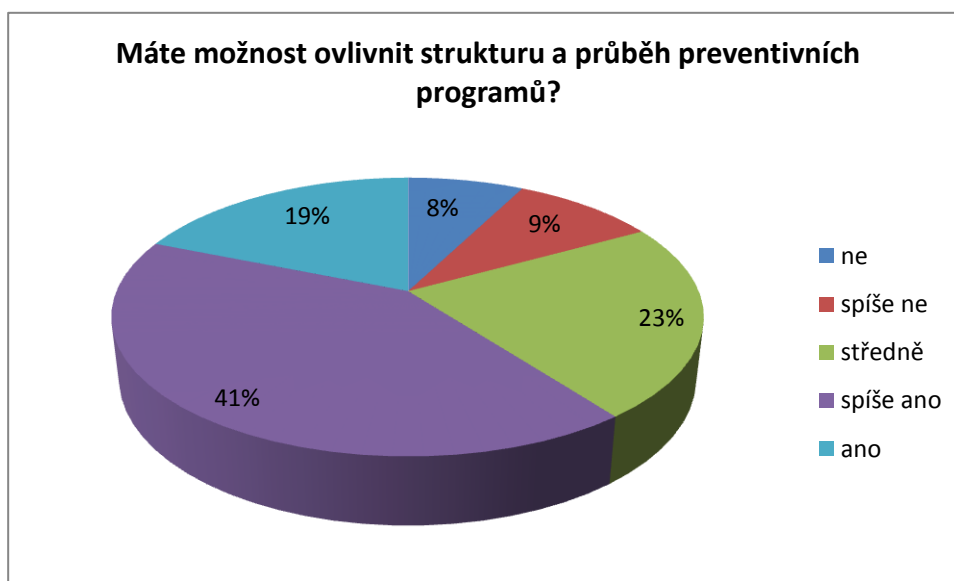
5) Máte možnost ovlivnit strukturu a průběh preventivních programů?

Tab. č. 15 Máte možnost ovlivnit strukturu a průběh preventivních programů?

	ne	spíše ne	středně	spíše ano	ano
učitelé	4 (8%)	5 (9%)	12 (23%)	22 (41%)	10 (19%)

Z dat z dotazníkového šetření vyplynulo, že 10 (19%) respondentů má možnost ovlivnit strukturu a průběh preventivních programů. Dvacet jeden respondentů (41%) uvedlo, že spíše mají tuto možnost. K položce středně se přiklonilo 12 (23%) respondentů. Že spíše nemají možnost ovlivnění struktury a průběhu sdělilo 5 (9%) z učitelů a 4 z nich vypověděli, že nemají vůbec možnost se k preventivním programům vyjádřit.

Graf č. 15 Máte možnost ovlivnit strukturu a průběh preventivních programů?

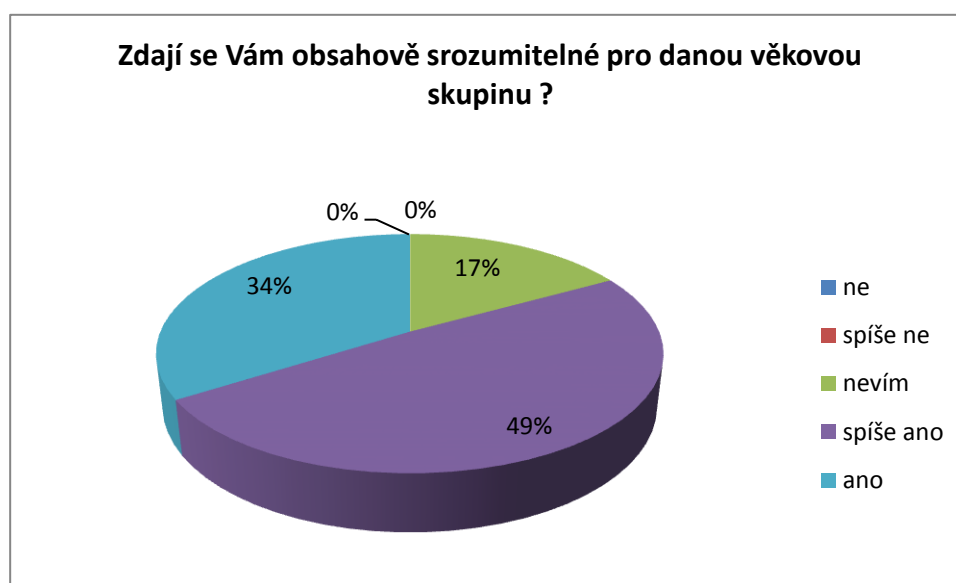
6) Zdají se Vám obsahově srozumitelné pro danou věkovou skupinu?

Tab. č. 16 Zdají se Vám obsahově srozumitelné pro danou věkovou skupinu ?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
učitelé	0	0	9 (17%)	26 (49%)	18 (34%)

Z celkového počtu respondentů 18 (34%) z nich považuje preventivní programy za obsahově srozumitelné pro dané věkové skupiny. V podstatě polovina všech (26) respondentů vypovídá, že se jim preventivní programy zdají spíše srozumitelné. Devět respondentů (17%) uvedlo, že si v tomto nejsou jisti, tz. zvolili položku nevím. K možnosti spíše ne a ne se nepřiklonil nikdo.

Graf č. 16 Zdají se Vám obsahově srozumitelné pro danou věkovou skupinu?

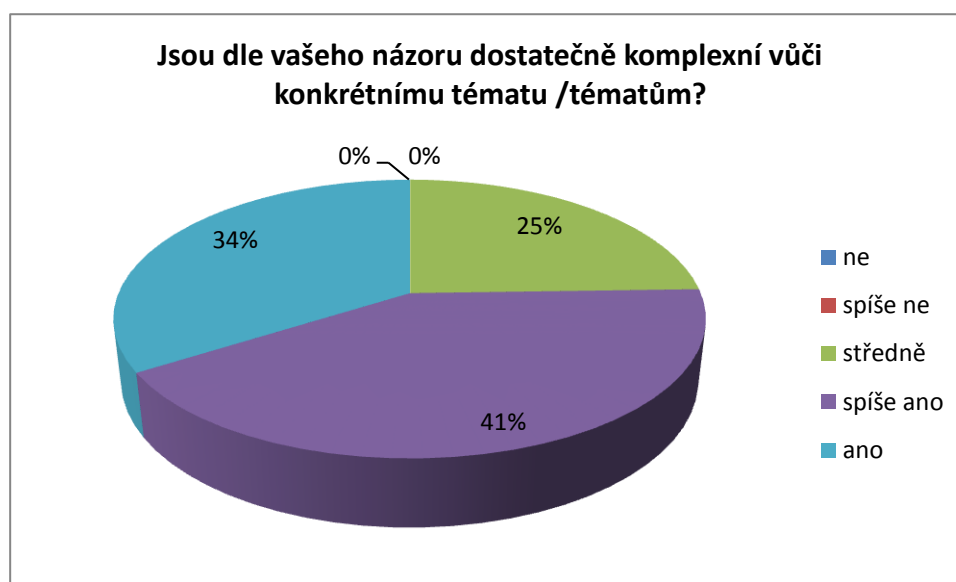
7) Jsou dle vašeho názoru dostatečně komplexní vůči konkrétnímu tématu /tématům?

Tab. č. 17 Jsou dle vašeho názoru dostatečně komplexní vůči konkrétnímu tématu /tématům?

	ne	spíše ne	středně	spíše ano	ano
učitelé	0	0	13 (25%)	22 (41%)	18 (34%)

K otázce č. 17, která zjišťovala názor respondentů, jaký mají názor na komplexnost témat v preventivních programech, 13 (25%) respondentů zaškrtnulo možnost středně. K položce spíše ano se přiklonilo 22 (41%) respondentů. Názor, že jsou preventivní programy komplexní, vyjádřilo 18 (34%) respondentů. I v této otázce se k možnosti ne a spíše ne nevyjádřil nikdo z oslovených respondentů.

Graf č. 17 Jsou dle vašeho názoru dostatečně komplexní vůči konkrétnímu tématu /tématům?

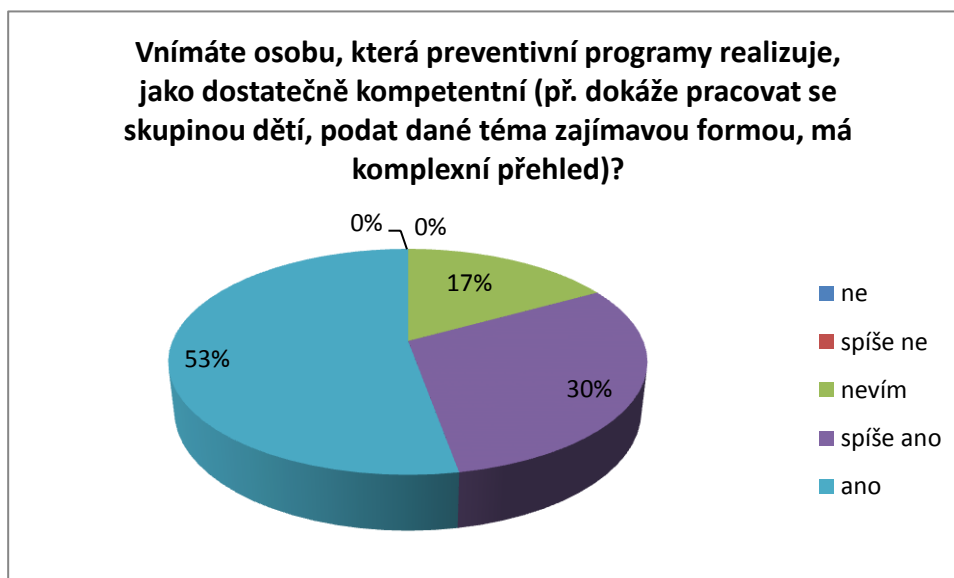
- 8) Vnímáte osobu, která preventivní programy realizuje, jako dostatečně kompetentní (př. dokáže pracovat se skupinou dětí, podat dané téma zajímavou formou, má komplexní přehled)?

Tab. č. 18 Vnímáte osobu, která preventivní programy realizuje, jako dostatečně kompetentní?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
učitelé	0	0	9 (17%)	16 (30%)	28 (53%)

Více jak polovina respondentů (53%) vnímá osobu, která preventivní programy realizuje, jako dostatečně kompetentní. Šestnáct (30%) respondentů uvedlo, že se jim zdá osoba policejní preventivní spíše kompetentní. K možnosti nevím se přiklonilo 9 (17%) respondentů. Položky ne a spíše ne nevyplnil opět žádný z respondentů.

Graf č. 18 Vnímáte osobu, která preventivní programy realizuje, jako dostatečně kompetentní?

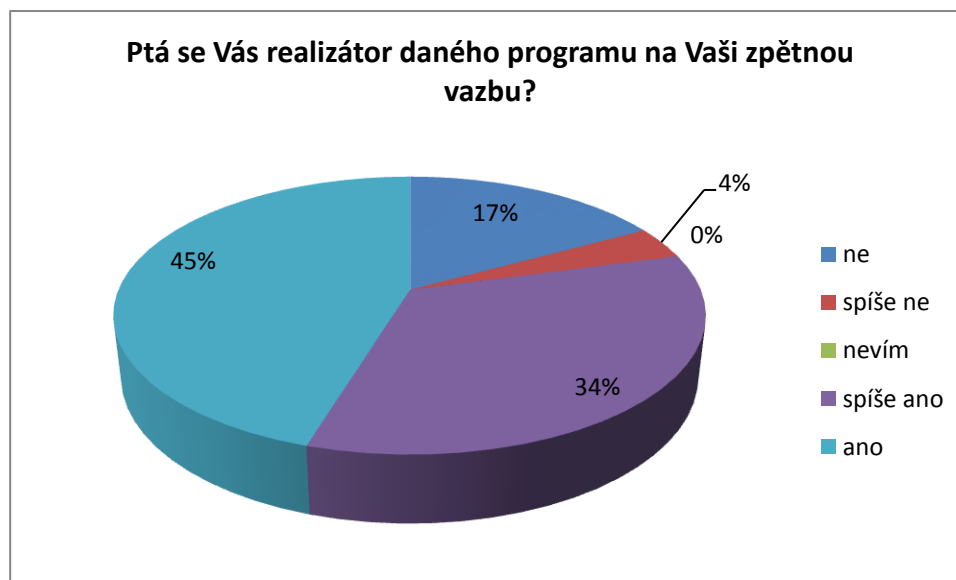
9) Ptá se Vás realizátor daného programu na Vaši zpětnou vazbu?

Tab. č. 19 Ptá se Vás realizátor daného programu na Vaši zpětnou vazbu?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
učitelé	9 (17%)	2 (4%)	0	18 (34%)	24 (45%)

Z dat získaných ze šetření uvedlo 9 (17%) respondentů, že zpětnou vazbu nepodávají, 2 (4%) z celkového počtu sdělilo, že ji spíše nepodávají. Možnost odpovědi nevím nevolil nikdo. Ke skutečnosti, že zpětnou vazbu realizátor preventivních programů spíše požaduje, se vyjádřilo 18 (34%) respondentů. Zpětnou vazbu požaduje policejní preventista dle výpovědi od 24 (45%) respondentů.

Graf č. 19 Ptá se Vás realizátor daného programu na Vaši zpětnou vazbu?

10) Vnímáte po těchto preventivních programech menší vliv působení sociálně-patologických jevů u žáků?

Tab.č. 20 Vnímáte po těchto preventivních programech menší vliv působení sociálně-patologických jevů u žáků?

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
učitelé	0	0	9 (17%)	29 (55%)	15 (28%)

Poslední otázka v dotazníku se zaměřila na zjištění názoru, zda respondenti vnímají na školách menší působení sociálně patologických jevů po realizace preventivních programů. Odpověď ano zvolilo 15 (28%) respondentů. K možnosti spíše ano se přiklonilo 29 (55%) respondentů. Devět (17%) respondentů si nebylo jisto, a proto zvolilo možnost nevím.

Graf č. 20 Vnímáte po těchto preventivních programech menší vliv působení sociálně-patologických jevů u žáků?

7.3 Shrnutí dotazníkového šetření

Z dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo celkem 136 žáků ze čtyř základních škol v Kroměříži, vyplynulo, že se jejich třídy preventivních programů realizovaných Policií ČR účastní. K několika nerozhodným výpovědím jak od chlapců, tak od dívek, dle mého názoru vedlo to, že žáci nemají zažitý pojem preventivní program. Výklad policejní preventistky je pro žáky srozumitelný. Za velmi důležité považuji tu skutečnost, že dotazování žáci rozumí sociálně patologickým pojmům, kterými se preventivní programy zabývají. Za zajímavé považuji získaná data na otázku č. 5, která se dotazovala, zda se se sociálně patologickými jevy ve třídě žáci setkali, odpověděli procentuálně téměř shodně chlapci i dívky jak kladně, tak i záporně. Tudíž ze získaných dat nelze jednoznačně říci, zda se tedy žáci se sociálně patologickými jevy setkávají či nikoliv. I přesto jsem doplňkovou otázkou zjistil, že dívky se nejčastěji setkávají ve třídách se šikanou, vyhrožováním, vandalismem, kyberšikanou, alkoholismem, krádeží, kouřením i drogami. Chlapci odpověděli na tuto podotázku v menším počtu, ale uvedli, že se nejčastěji ve třídách setkávají se šikanou, kyberstalkingem, krádeží a kouřením. Další zjištěná skutečnost navazuje na předchozí otázku v dotazníku a žáci uvedli, že pokud se se sociálně patologickými jevy ve třídách setkali, tak nevýrazně převažovaly odpovědi, že se na školách tyto jevy řeší. Z dotazníků k mé další podotázce žáci sdělili, že se nejčastěji sociálně patologické jevy řeší s řediteli škol, s učiteli, s rodiči, napomenutími, poznámkami, vyloučením daných žáků z kolektivu, vyřikání si záležitosti mezi žáky samotnými, nadávkami, bitím mezi s sebou a v jednom případě také vyloučením žáka ze školy. Co se týče názorů žáků k tomu, zda po realizaci preventivních programů vnímají menší působení sociálně patologických jevů v jejich třídách, tak vyplynulo, že žáci menší působení těchto jevů nevnímají. Ale můžu zde vyzvednout, že pozitivnější vnímání zastávají dívky. Na otázku, zda žáci znají jméno školního metodika prevence, opět vyplynula nejednoznačná data a procentuálně jsem získal téměř shodný počet záporných, kladných i nerozhodných odpovědí. Počet záporných odpovědí mě vede k závěru, že žáci nejsou o školním metodikovi prevence ve školách informováni. Za velmi pozitivní považuji, že policejní preventistka dává žákům při realizaci preventivních programů prostor k jejich dotazům a diskusi, získaná data v dotaznících vykazují vysoké kladné hodnoty, zejména u dívek. Velkou váhu přikládám výsledkům poslední otázky, která zjišťovala, zda je od žáků vyžadována zpětná vazba. Dívky i chlapci ve vysokých kladných číslech vypověděli, že od nich policejní preventistka zpětnou vazbu po realizaci preventivních

programů vyžaduje. Myslím si, že zpětná vazba dává mnoho podnětů policejní preventistce k další realizaci preventivních programů a zlepšení jejich průběhu.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo také celkem 53 respondentů z řad učitelů, popřípadě školních metodiků prevence, jejichž průměrná délka odborné praxe je 10 let. Ze získaných dat vyplynulo, že jsou učitelé spokojeni s realizací preventivních programů Policií ČR. Za velmi zajímavé považují to, že preventivní programy na základních školách v Kroměříži trvají 4 a více let. Během těchto let byl prostor k navázání spolupráce mezi školami a policejními preventisty, což se i v dotazníkovém šetření potvrdilo. Objevilo se jen 9 negativních odpovědí. Myslím si, že pozitivní odpovědi na vzájemnou spolupráci, mají i vliv na to, že učitelé vesměs kladně vypověděli, že mají možnost ovlivnit průběh a strukturu preventivních programů. Což vnímám jako velmi pozitivní, protože preventivní programy tak mohou být svým způsobem „šité na míru“ a mohou reagovat na dění v jednotlivých třídách. Z dat od respondentů vyšlo najevo, že se jim preventivní programy zdají být obsahově srozumitelné pro danou věkovou skupinu. I to může být dopad toho, že učitelé mají možnost se do obsahu preventivních programů zapojit. Oslovení učitelé, popřípadě školní metodici prevence vnímají komplexnost preventivní programů k probíraným tématům jako dostačující a také přednášející osobu policejní preventistky, která programy realizuje, vnímají za dostatečně kompetentní. Co se týče vnímání učitelů menšího působení sociálně patologických jevů po realizaci preventivních programů, tak v dotaznících uvedli nejčastěji možnost spíše ano. Stejně jako u dat od žáků, tak i od učitelů, považují za důležité, že policejní preventistka po preventivních programech vyžaduje zpětnou vazbu, i když se 11 respondentů vyjádřilo proti.

7.4 Ověřování hypotéz H_1 - H_2

K ověřování hypotéz H_1 - H_2 jsem se rozhodl použít chí kvadrát. Ke každé zkoumané hypotéze jsem vytvořil kontingenční tabulku, vypočítal očekávané četnosti a na základě součtů jednotlivých polí v tabulce jsem vypočítal hodnotu chí kvadrátu χ^2 . K ověření hypotéz jsem si musel vždy stanovit nulovou a alternativní hypotézu.

7.4.1 Hypotéza H_1

Chlapci vybraných tříd mají větší osobní zkušenost se sociálně patologickými jevy, než-li dívky.

Tab. č. 21 Četnosti dat k hypotéze H_1

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	Ano
chlapci	17 (27%)	9 (14%)	6 (10%)	11 (18%)	19 (31%)
dívky	21 (28%)	14 (19%)	9 (12%)	10 (14%)	20 (27%)

Tab. č. 22 Kontingenční tabulka hypotézy H_1

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano	Σ
chlapci	17 (17,32)	9 (10,49)	6 (6,83)	11 (9,57)	19 (17,78)	62
dívky	21 (20,68)	14 (12,51)	9 (8,16)	10 (11,43)	20 (21,22)	74
Σ	38	23	15	21	39	136

Data v tabulce č. 21 uvádějí četnosti odpovědí žáků na danou otázku. V kontingenční tabulce je nutné vypočítat pro každé pole očekávanou četnost O , která se uvádí v závorkách

(př. výpočtu $O = \frac{62 \cdot 38}{136} = 17,32$, apod.). Po výpočtu všech očekávaných četností jsem pro

každé pole vypočítal hodnotu $\frac{(P-O)^2}{O}$. Testové kritérium χ^2 jsem poté vypočítal jako

součet všech hodnot $\frac{(P-O)^2}{O}$ pro všechna pole v kontingenční tabulce. Pro kontingenční

tabulku hypotézy H_1 je výpočet $\chi^2 = \frac{(P-O)^2}{O} = 0,006 + 0,212 + 0,101 + 0,214 + 0,084 +$

$0,005 + 0,177 + 0,087 + 0,179 + 0,07 = 1,135$. Stupeň volnosti jsem vypočítal pomocí vzorce

$$f = (r-1)(s-1) \rightarrow$$

$f = (2-1)(5-1) = 4$. Pro vypočítaný stupeň volnosti 4 při hladině významnosti 0,05 je dle

tabulky hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$. Po srovnání s mým výpočtem jsem

došel k závěru, že $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488 \geq \chi^2_{0,05}(4) = 1,135$. Proto přijímám nulovou hypotézu,

tedy, že mezi jevy není statistická souvislost. Hypotéza H_1 se nepotvrdila. Neprokázalo se, že by chlapci měli se sociálně patologickými jevy větší zkušenosti než dívky.

7.4.2 Hypotéza H_2

Dívky více rozumí pojmům, které jsou obsahem preventivních programů, než-li chlapci.

Tab. č. 23 Četnosti dat k hypotéze H_2

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
chlapci	0	2 (3%)	3 (5%)	19 (31%)	38 (61%)
dívky	4 (5%)	2 (3%)	3 (4%)	20 (27%)	45 (61%)

Tab. č. 24 Kontingenční tabulka hypotézy H_2

	ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano	Σ
chlapci	0 (1,82)	2 (1,82)	3 (2,74)	19 (17,78)	38 (37,84)	62
dívky	4 (2,18)	2 (2,18)	3 (3,26)	20 (21,22)	45 (45,16)	74
Σ	4	4	6	39	83	136

Pro kontingenční tabulku hypotézy H_2 je výpočet $\chi^2 = \frac{(P-O)^2}{O} = 1,82 + 0,018 + 0,025 + 0,084 + 0,001 + 1,519 + 0,015 + 0,021 + 0,070 + 0,001 = 3,574$. Stupeň volnosti jsem vypočítal pomocí vzorce $f = (r-1)(s-1) \rightarrow f = (2-1)(5-1) = 4$. Pro vypočítaný stupeň volnosti 4 při hladině významnosti 0,05 je dle tabulky hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$. Po srovnání s mým výpočtem jsem došel k závěru, že $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488 \geq \chi^2_{0,05}(4) = 3,574$. Hypotéza H_2 se nepotvrdila, tzn. neprokázalo se mi, že dívky rozumí více sociálně patologickým pojmům, než-li chlapci.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce na téma Preventivní působení Policie České republiky v rámci sociálně patologických jevů ve školských zařízeních v kroměřížském regionu bylo zjistit zkušenosti žáků 5. a 8. tříd, jejich učitelů, případně školních metodiků prevence s preventivními programy, které realizuje kroměřížská policie. V teoretické části jsem se věnoval vymezení sociální patologie, normy a normality. Dále jsem charakterizoval sociálně patologické jevy, jejich příčiny a popsal ty sociálně patologické jevy, které se v naší společnosti vyskytují nejčastěji. Také jsem se zaměřil na téma kriminality, zejména u mladistvých a v neposlední řadě jsem se ve své teoretické části také věnoval preventivním programům, které realizuje Policie ČR. Za cíl praktické části bakalářské práce jsem si zvolil zjistit, jaké jsou zkušenosti žáků a učitelů (případně školních metodiků prevence) s preventivními programy realizovanými na základních školách policejními preventisty. Výzkum jsem provedl na základě dotazníkového šetření. Myslím, že na tomto místě mohu konstatovat, že všechny mnou vytyčené cíle byly splněny.

Z dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo celkem 136 žáků ze čtyř základních škol v Kroměříži, vyplynulo, že se jejich třídy preventivních programů realizovaných Policií ČR účastní. Za velmi důležité považuji tu skutečnost, že dotazovaní žáci rozumí sociálně patologickým pojmům, kterými se preventivní programy zabývají, a výklad policejní preventistky je pro ně srozumitelný. Z dat získaných z výzkumu vyšlo najevo, že žáci se sociálně patologickými jevy ve třídě žáci setkávají, a to nejčastěji se šikanou. Pokud se ve třídách objevují nežádoucí sociálně patologické jevy, ředitelé či učitelé na tuto skutečnost reagují a situaci řeší i se zapojením rodičů. I přes realizaci preventivních programů ze získaných dat vyplynulo, že se výskyt sociálně patologických jevů dle vnímání žáků ve třídách nesnižuje. Vyšší počet záporných odpovědí mě vede k závěru, že žáci nejsou o školním metodikovi prevence ve školách informováni. Za důležité považuji tu skutečnost, že žáci pozitivně hodnotí možnost diskuze s policejní preventistkou. Díky zpětné vazbě, kterou jí žáci podávají, tak i dostává mnoho podnětů k další realizaci preventivních programů a zlepšení jejich průběhu.

Dotazníkové šetření, které jsem provedl u 53 učitelů, mě vedlo k závěru, že jsou spokojeni s realizací preventivních programů Policií ČR. Vzhledem k tomu, že preventivní programy na základních školách v Kroměříži trvají 4 a více let, vytvořil se během těchto let prostor k navázání spolupráce mezi školami a policejními preventisty. Myslím si, že vliv spoluprá-

ce má za následek to, že učitelé, případně školní metodici prevence mají možnost ovlivnit průběh a strukturu preventivních programů, aby byly srozumitelné pro dané věkové kategorie žáků. I od učitelů policejní preventistka požaduje zpětnou vazbu. Na rozdíl od odpovědí od žáků, u učitelů vyšlo najevo, že díky realizaci preventivních programů spíše vnímají menší výskyt sociálně patologických jevů ve třídách.

Stanovené hypotézy jsem ověřoval pomocí chí kvadrátu. Při ověřování těchto hypotéz jsem došel k závěru, že se mnou stanovené předpoklady nepotvrdily. Při ověřování hypotéz jsem tedy nenašel rozdíly mezi zkušenostmi chlapců a dívek se sociálně patologickými jevy a také jsem nedokázal, že dívky rozumí více pojmům sociálně patologických jevů než chlapci.

Myslím si, že bakalářská práce bude přínosná pro praxi při realizaci preventivních programů na základních školách, jak pro policejní preventisty, tak pro učitele či školní metodiky prevence. Domnívám se, že realizovaný výzkum a získané výsledky poskytnou policejním preventistům podněty, jak zlepšit další realizaci preventivních programů a jejich průběh. Na základě mnou provedeného šetření, mohu doporučit, aby se policejní preventisti zaměřily na osvětlení pojmu „preventivní program“ a více žáky seznamovali s osobou školního metodika prevence na školách.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BRATEKOVÁ, Jitka. *Problematika sociálně patologických jevů*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky.
- [2] FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
- [3] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- [4] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [5] KAPR, J., J. LINHART a V. FISCHEROVÁ. *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. Praha: Sociologické nakladatelství ve spolupráci se sociologickým ústavem AV ČR, 1994. ISBN 80-85850-03-6.
- [6] KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování na školách*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1
- [7] KREJČÍ, Veronika. *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc, 2010. ISBN 978-80254-7791-5.
- [8] KUCHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN ISBN:8071798134.
- [9] KUNÁK, Stanislav. *Vybrané možnosti primární prevence negativních vlivů na děti a mládež*. Bratislava: IRIS, 2007. ISBN 978-80-89256-10-5.
- [10] MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.
- [11] NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. Praha: Sportpropag, 1992.
- [12] POKORNÝ, V., J. TELCOVÁ, J. a A. TOMKO. *Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. ISBN 80-86568-04-0.
- [13] SYŘIŠŤOVÁ, E. a kol. *Normalita osobnosti*. Praha: Avicenum, 1972.

- [14] ŠVEC, Vlastimil. Příprava pedagogického výzkumu- jeho projekt. In MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC (ed.) *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. s. 39-49. ISBN 80-7315-078-6.
- [15] VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9.
- [16] VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4.
- [17] ZAPLETAL, Josef. *Prevence kriminality, třetí, přepracované vydání*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008. ISBN 978-80-7251-270-6.
- [18] ZOUBKOVÁ, I., J. NIKL a V. ČERNÍKOVÁ. *Kriminalita mládeže*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001. ISBN 80-7251-070-3.
- [19] *Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*
- [20] *Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích*
- [21] *Zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů*
- [22] *Zákon č. 37/1989 Sb. o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi*
- [23] *Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže*

Elektronické zdroje

- [1] ČESKO. POLICIE ČR. *Community policing* [online] © 2010 [cit. 2013-03-28]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/co-je-to-community-policing.aspx/>
- [2] ČESKO. *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012* [online] © 2009 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: http://www.stredocech.cz/NR/rdonlyres/14C652FB-3767-4A44-9EBD-03E826AF1D1F/84583/Strategie_prevence.pdf/
- [3] ČESKO. *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* [online] © 2007 [cit. 2013-04-8]. Dostupné z: <http://www.odrogach.cz/.../metodicky-pokyn-k-primarni-prevenci1/>

Jiný zdroj

Policie České republiky, Krajské ředitelství zlínského kraje (Metodický materiál Policie ČR Zlínského kraje)

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj. A jiné

Apod. A podobně

Atd. A tak dále

Č. Číslo

ČR Česká republika

Např. Například

OSPOD Odbor sociálně právní ochrany dětí

PČR Policie České republiky

S. Strana

SKPV služba kriminální policie a vyšetřování

Tab. Tabulka

Tz. To znamená

Tzv. Tak zvaný

Viz. Lze vidět

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf č. 1 Pohlaví

Graf č. 2 Účastní se vaše třída preventivních programů s Policií ČR?

Graf č. 3 Je pro vás výklad policejní preventistky srozumitelný?

Graf č. 4 Rozuměli jste pojmům, o kterých se mluvilo?

Graf č. 5 Setkali jste se ve třídě s některým z těchto jevů?

Graf č. 6 Pokud jste se s některým z těchto jevů setkali, řešily se ?

Graf č. 7 Vnímáte po preventivních programech menší působení těchto jevů?

Graf č. 8 Znáte jméno školního metodika prevence?

Graf č. 9 Máte možnost během preventivního programu diskutovat s policejní preventistkou (ptát se na to, co vás zajímá)?

Graf č. 10 Ptá se vás policejní preventistka na zpětnou vazbu?

Graf č. 11 Délka Vaší odborné praxe?

Graf č. 12 Jste spokojeni s preventivními programy, které u Vás realizuje Policie ČR?

Graf č. 13 Jak dlouho již probíhají preventivní programy realizované Policií ČR ve vaší škole?

Graf č. 14 Spolupracujete s policejními preventisty v rámci realizace preventivních programů?

Graf č. 15 Máte možnost ovlivnit strukturu a průběh preventivních programů?

Graf č. 16 Zdají se Vám obsahově srozumitelné pro danou věkovou skupinu ?

Graf č. 17 Jsou dle vašeho názoru dostatečně komplexní vůči konkrétnímu tématu /tématům?

Graf č. 18 Vnímáte osobu, která preventivní programy realizuje, jako dostatečně kompetentní ?

Graf č. 19 Ptá se Vás realizátor daného programu na Vaši zpětnou vazbu?

Graf č. 20 Vnímáte po těchto preventivních programech menší vliv působení sociálně-patologických jevů u žáků?

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1 Pohlaví

Tab. č. 2 Účastní se vaše třída preventivních programů s Policií ČR?

Tab. č. 3 Je pro vás výklad policejní preventistky srozumitelný?

Tab. č. 4 Rozuměli jste pojmům, o kterých se mluvilo?

Tab. č. 5 Setkali jste se ve třídě s některým z těchto jevů?

Tab. č. 6 Pokud jste se s některým z těchto jevů setkali, řešily se ?

Tab. č. 7 Vnímáte po preventivních programech menší působení těchto jevů?

Tab. č. 8 Znáte jméno školního metodika prevence?

Tab. č. 9 Máte možnost během preventivního programu diskutovat s policejní preventistkou (ptát se na to, co vás zajímá)?

Tab. č. 10 Ptá se vás policejní preventistka na zpětnou vazbu?

Tab. č. 11 Délka Vaší odborné praxe?

Tab. č. 12 Jste spokojeni s preventivními programy, které u Vás realizuje Policie ČR?

Tab. č. 13 Jak dlouho již probíhají preventivní programy realizované Policií ČR ve vaší škole?

Tab. č. 14 Spolupracujete s policejními preventisty v rámci realizace preventivních programů?

Tab. č. 15 Máte možnost ovlivnit strukturu a průběh preventivních programů?

Tab. č. 16 Zdají se Vám obsahově srozumitelné pro danou věkovou skupinu ?

Tab. č. 17 Jsou dle vašeho názoru dostatečně komplexní vůči konkrétnímu tématu /tématům?

Tab. č. 18 Vnímáte osobu, která preventivní programy realizuje, jako dostatečně kompetentní ?

Tab. č. 19 Ptá se Vás realizátor daného programu na Vaši zpětnou vazbu?

Tab. č. 20 Vnímáte po těchto preventivních programech menší vliv působení sociálně-patologických jevů u žáků?

Tab. č. 21 Četnosti dat k hypotéze H_1

Tab. č. 22 Kontingenční tabulka hypotézy H_1

Tab. č. 23 Četnosti dat k hypotéze H_2

Tab. č. 24 Kontingenční tabulka hypotézy H_2

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I. Dotazník pro žáky

Příloha P II. Dotazník pro učitele

Příloha P III. Propagační materiály

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO ŽÁKY

Dotazník pro žáky

Dobrý den,

jsem studentem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a dotazník, který držíte v rukou je zcela ANONYMNÍ, a poslouží k mému výzkumu, který je součástí mé bakalářské práce. Tento dotazník zjišťuje, jaké jsou zkušenosti žáků a učitelů (případně školních metodiků prevence) s preventivními programy realizovanými na základních školách policejními metodiky prevence.

Prosím Vás o pravdivé vyplnění všech otázek v dotazníku.

11) Pohlaví?

c	h	l	a	p	e	c	d	í	v	k	a
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

12) Účastní se vaše třída preventivních programů s Policií ČR?

n	e	s	p	í	š	e	n	e	n	e	v	í	m	s	p	í	š	e	a	n	o	a	n	o
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

13) Je pro vás výklad policejní preventistky srozumitelný?

n	e	s	p	í	š	e	n	e	n	e	v	í	m	s	p	í	š	e	a	n	o	a	n	o
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

14) Rozuměli jste pojům, o kterých se mluvilo? (např. šikana, kyberšikana, kyberstalking, vandalismus, alkoholismus, apod....?)

n	e	s	p	í	š	e	n	e	n	e	v	í	m	s	p	í	š	e	a	n	o	a	n	o
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

5) Setkali jste se ve třídě s některým z těchto jevů?

n	e	s	p	í	š	e	n	e	n	e	v	í	m	s	p	í	š	e	a	n	o	a	n	o
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

- Se kterým?.....

6) Pokud jste se s některým z těchto jevů setkali, řešily se ?

N	e	s p í š e n e	n e v í m	s p í š e a n o	a	n	o
---	---	---------------	-----------	-----------------	---	---	---

- Jakým způsobem?.....

7) Vnímáte po preventivních programech menší působení těchto jevů?

n i k d y	n ě k d y	s t ř e d n ě	č a s t o	n e u s t á l e
-----------	-----------	---------------	-----------	-----------------

8) Znáte jméno školního metodika prevence?

n	e	s p í š e n e	n e v í m	s p í š e a n o	a	n	o
---	---	---------------	-----------	-----------------	---	---	---

9) Máte možnost během preventivního programu diskutovat s policejní preventistkou (ptát se na to, co vás zajímá)?

n	e	s p í š e n e	s t ř e d n ě	s p í š e a n o	z	c	e	l	a
---	---	---------------	---------------	-----------------	---	---	---	---	---

10) Ptá se vás policejní preventistka na zpětnou vazbu?

n	e	s p í š e n e	n e v í m	s p í š e a n o	a	n	o
---	---	---------------	-----------	-----------------	---	---	---

Děkuji Vám za vyplnění. Pěkný den!

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO UČITELE

DOTAZNÍK PRO UČITELE, kteří jsou v kontaktu se školními metodiky prevence, případně pro školní metodiky prevence

Dobrý den,

jsem studentem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a dotazník, který držíte v rukou je zcela ANONYMNÍ, a poslouží k mému výzkumu, který je součástí mé bakalářské práce. Tento dotazník zjišťuje, jaké jsou zkušenosti žáků a učitelů (případně školních metodiků prevence) s preventivními programy realizovanými na základních školách policejními metodiky prevence.

Prosím Vás o pravdivé vyplnění všech otázek v dotazníku.

1) Délka Vaší odborné praxe?

0-5 let	5-10 let	10-15let	15-20let	20 let a více
---------	----------	----------	----------	---------------

2) Jste spokojeni s preventivními programy, které u Vás realizuje Policie ČR?

velmi nespokojen/a	spíše nespokojen/a	ani nespokojen/a, ani spokojen/a	spíše spokojen/a	spokojen/a
--------------------	--------------------	----------------------------------	------------------	------------

3) Jak dlouho již probíhají preventivní programy realizované Policií ČR ve vaší škole?

1 rok	2 roky	3 roky	4 roky	5 let a více
-------	--------	--------	--------	--------------

4) Spolupracujete s policejními preventisty v rámci realizace preventivních programů?

ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
----	----------	-------	-----------	-----

5) Máte možnost ovlivnit strukturu a průběh preventivních programů?

ne	spíše ne	středně	spíše ano	ano
----	----------	---------	-----------	-----

6) Zdají se Vám obsahově srozumitelné pro danou věkovou skupinu ?

ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
----	----------	-------	-----------	-----

7) Jsou dle vašeho názoru dostatečně komplexní vůči konkrétnímu tématu /tématům?

ne	spíše ne	středně	spíše ano	ano
----	----------	---------	-----------	-----

8) Vnímáte osobu, která preventivní programy realizuje, jako dostatečně kompetentní (př. dokáže pracovat se skupinou dětí, podat dané téma zajímavou formou, má komplexní přehled)?

ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
----	----------	-------	-----------	-----

9) Ptá se Vás realizátor daného programu na Vaši zpětnou vazbu?

ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
----	----------	-------	-----------	-----

10) Vnímáte po těchto preventivních programech menší vliv působení sociálně-patologických jevů u žáků?

ne	spíše ne	nevím	spíše ano	ano
----	----------	-------	-----------	-----

Děkuji Vám za vyplnění. Pěkný den!

PŘÍLOHA P III: PROPAGAČNÍ MATERIÁLY

POJĎME SI NEJPRVE VYMEZIT ZÁKLADNÍ POJMY

Co je šikana?

- jakékoliv chování, jehož záměrem je opakovaně ublížovat, ohrožovat nebo zastrádat jiného člověka, případně skupinu lidí
- zahrnuje jak fyzický útok v podobě bití, poškozování věcí druhé osobě, tak i útok slovní v podobě vydírání, nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování
- většina případů šikany mezi dětmi se odehrává ve škole, na cestě do školy nebo ze školy, případně v okolí bydliště
- nebezpečí šikany spočívá především v zavedení dlouhodobé pasivní a s tím souvisejících následků v oblasti duševního a fyzického zdraví

Druhy šikany

- Fyzická agrese** – agresor používá k šikanování oběti fyzické násilí, popřípadě předměty, kterými učí útok úraznějším (baseballová pálka, batoh apod.)
- Slovní agrese a zastrásování** – agresor oběti vyhrožuje fyzickým útokem, zastrásvá, nadává jí, vysmívá se nebo jí zesměšňuje.
- Krádeže, ničení a manipulace s věcmi** – agresor oběť ničí a odcizuje věci nebo si věci půjčuje a vrací je znehodnocené (zepěrná tužka, celý penál a jiné školní pomůcky).
- Násilné a manipulativní příkazy** – agresor nutí oběť k různým nepřítomným činnostem a ukolům (např. psát za něho domácí úkoly, nosit a odevzdávat svačinku či kapesník).

Kdo bývá dětskou obětí šikany?

- Dítě, které se neumí nebo nemůže bránit.
- Dítě, které se jakýmkoli způsobem odlišuje od obklopujícího průměru (nosi brýle, přestěhovalo se, má nadváhu apod.)
- Dítě fyzicky slabé, popř. uzavřené, které těžko navazuje osobní kontakty s ostatními dětmi.
- Dítě odlišně zranitelné, popř. pomalejší v uvažování.
- Dítě jiné barvy pleti, často příslušník národnostní menšiny.
- Dítě nadprůměrně duševně vybavené, dťský genius.

Jak poznáme dítě-agresora?

- Bývá zpravidla starší, více zdravý, agresivní k vrstevníkům a mnohdy i k učitelům, má kázeňské problémy.
- Může být všeobecně oblíbený, sebevědomý, méně nasadý a někdy až překvapivě nebezpečný.
- V kolektivu často vystupuje v roli vůdce.
- Pochází často z rodiny, kde je fyzické, popř. psychologické násilí používáno jako běžný komunikační prostředek.
- K maskování svých činů často používá „důvěryhodné vysvětlení“, které se snaží opřít o tvzení svých obav.

Jaké může být dítě-agresor?

- „Hrubáň“** – primitivní, impulzivní, hrubý, s kázeňskými problémy, má narušený vztah k autoritě, mnohdy zapojený do gangů páchajících trestnou činností
 forma – šikana je tvrdá a nelibostná, vyžaduje absolutní poslušnost, šikanování používá cíleně k zastrásování ostatních
 rodinné prostředí – často vysoký agresor a brutální rodič, agresorů máli napodobují a vráží
- „Elegán“** – velmi slušný, kultivovaný, zvýšené úzkostný forma – šikana pro potavení nebo i ostent, má snahu vypichnout bez přítomnosti svědků
 rodinné prostředí – často uplatňování důsledného a náročného přístupu, někdy až vojenského drlu bez lásky
- „Vtipálek“** – optimistický, dobrodružný, „srandista“, se značnou sebedůvěrou, vtiplivý, většinou oblíbený a vlivný forma – šikana pro potavení nebo i ostent, má snahu vypichnout
 humoru a zábavní stránky oběti
 rodinné prostředí – obecně – citová deprivace, nepřítomnost duchovních a mravních hodnot

Jaké následky může mít šikanované dítě?

- V dlouhodobém horizontu může šikana vést k poškození fyzického a psychologického zdraví
- Poškození bývají mnohdy nevratného charakteru, osobnost jedince je narušena dříve, než se stihnou plně rozvinout.
- Dochází k přetržení citových vazeb na své nejbližší.
- Ponižování lidské důstojnosti vedoucí ke ztrátě důvěry k autoritám, která je doprovázena ztrátou iluzí o celé společnosti, která nedokáže garantovat alespoň minimální ochranu před násilím silným a bezbranným jedincem společností.

Na co preventivně upozornit začínajícího školáka?

- Při řidičskou do školy informujte své dítě o možnosti nebezpečí a jednotlivých projevech šikany, např. formou pohádky či příběhu.
- Zdravte, že se nemusí bát o šikanu otevřeně mluvit.
- Věnujte se svému dítěti, naslouchejte mu, všimněte si detailů vyprávění o dítě ve škole i mimo ni.
- Seznamte dítě s širším okruhem osob, na které se může v případě potřeby obrátit.
- Zdravte, že nikdo nemá právo ublížovat druhým. Vhodné je použít nějaké ukádky z pohádky, např. nad nikoho se nepovyšuj a před nikým se nepokoušej.
- Upozorněte dítě na kriminální pozadí Mchto skutků dospělými a možnost stíhání případných aktérů.
- Informujte dítě o tom, že vhodnou obranou proti šikaně je dobrá parta a kamarádi, kteří se nebojí pomoci jeden druhému a projevy šikany oznámí.
- Při pravidelných návštěvách rodčovských schůzek se informujte nejen na prospech Vašeho dítěte, ale i na zařazení dítěte v kolektivu, popř. na jeho chování a vztahy s nimi.
- Promluvíte o svých obavách s učitelem, ptejte se učitele na jeho názor na šikanu a nebojte se s ním spolupracovat. Je to Vaš společen.
- Ptejte se učitele, zda se problémem šikany zabývají, jak šikanu zjišťují, jak následně postupují a zda sledují projevy chování i mimo vyučování.

Varovné signály pro rodiče!

- Za dítětem domů nedochází žádný spolutáka ani kamarád.
- Dítě je zaražené, smutné a nemluví o tom, co se děje ve škole.
- Spatně usíná, zdá se mu hrůzostrašné sny, křičí ze spánku.
- Dochází ke ztracení prospěchu, je neusouhlasné a často bez zájmu.
- Před odchodem do školy nebo při příchodu ze školy si dítě stěžuje na zdravotní problémy.
- Dítě často navštěvuje lékaře – má zvýšenou absenci, někdy i neomluvené hodiny.
- Do školy a ze školy chodí olkavami, může chodit i za školu.
- Doma přichází s roztrhanými oblečeními, poškozovanými pomůckami nebo bez nich.
- Často potřebuje peníze, ztrácí kapesné, kupuje fiktivní školní pomůcky a neplatí obědy.
- Dítě může chodit domů hladové, přestože dostává svačinky a má zaplácené obědy ve škole.
- Nedokáže přesvědčivě vysvětlit svoje zranění.
- Nedoce chodit na tělesnou výchovu, má odřený, škrábance nebo řezné rány, které se nedají uspokojivě vysvětlit.
- Je osamocené, s nikým se ne baví, nemá kamarády, má často smutnou náladu, pláče nestlačeně a ustrašeně, sdává se uzavřeným.
- Dítě trpí poruchami soustředění, je smutné, že se u něj může vyvinout patologický smutek – deprese.
- Vyhrožuje sebevraždou, nebo se o ni dokonce pokusí.

Jak mají rodiče podporovat? Co mohou při podezření na šikanu dělat?

- Především ujasněte své dítě, že jeho zola na jeho straně, má vaši plnou podporu a může se spolehnout na vaši ochranu.
- Zjistěte o útku na vaše dítě co nejvíce informací.
- Požádejte o pomoc ostatní členy rodiny.
- V případě vážného fyzického napadení nechte své dítě odborně ošetřit a neposílejte ho následující dny do přímého kontaktu s předpokládanými útočníky.
- Obratě se na školu, nebojte se o šikanu promluvit otevřeně, např. na třídní schůzce, možná nebudete sami.
- Mějte-li na ni podezření, spojte se s ředitelem školy nebo s třídním učitelem. Pokud podáte písemnou žádost nebo stížnost, mějte schovanou kopii dopisu.
- Tvejte na osobní schůzce a neřešte celou záležitost pouze telefonicky.
- Nebojte se požádat ředitele o přeložení dítěte do jiné třídy, případně školy. Zjistěte si ověřit poměry, které vládnou na jiné škole.
- Pokud s vedením školy nenajdete společné řešení, nevzdávejte to, obraťte se na příslušný školský úřad nebo na školní inspektor.
- Nechtejte po svých dětech, aby byly stlačené a vstříly to, co se jim stalo. Nemají na to sílu a řešení to není. Jedněte bez prolezení sami.
- Pomozte svému dítěti zvládnout psychologickou zážitek a informujte ho, jak se vypořádat s nebezpečným situacím (nepeř, co odpovědět, jak reagovat na provokace a jak zvládnout situaci v případě ohrožení).
- V případě důvodného podezření na páchaní trestné činnosti na vašem dítěti informujte neprodávě Polici ČR.

www.mvcr.cz

Více informací naleznete na www.msmt.cz

www.mvcr.cz

DŮLEŽITÉ INFORMACE...

Lidská práva a právní následky

Státem ratifikovaná Úmluva o právech dítěte zaručuje všem dětem v pedagogických zařízeních bezpečný pobyt bez poškozování zdraví a ohrožení života. Šikanování je v řadě případech trestnou činností.

- Šikana může narušovat skutkovou podstatu trestných činů (omezování osobní svobody, krádeže, ublížení na zdraví, poškozování cizí věci, vydírání, loupeže, rasové motivované skutky, znásilnění, potlavení zneužívání).
- Osoba mladší 15ti let není trestně odpovědná, ale soud pro mládež ji může uložit podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže některá z následujících opatření:
  - dleht probačního úřadníka,
  - zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve střediscích výchovné péče,
  - ochrannou výchovu.
- Trestní odpovědnost mladistvých (15-18 let) je posuzována soudy pro mládež podle zákona č. 218/2003 Sb., s ohledem na rozumnou a mravní vyspělost osoby, proti níž se vede trestní řízení.
- Po dovršení 18ti let věku jsou osoby plně trestně odpovědné a projednávají se běžným způsobem v trestním řízení.

Stane-li se vaše dítě obětí nebo svědkem šikany, mívá kromě strachu pocit studu a spoluviny, přestože se jí neúčastnilo. Vždy svým dětem naslouchejte a nechechte, co vám vypráví. Snažte se přesně zjistit, co se dělo. Pamatuje, že dítě bude hledat pomoc nejprve u vás!

Informace pro vás připravili policisté ze služby kriminální policie a vyšetřování, kteří vyšetřují trestnou činnost páchanou na mládeži a mládeží.

Kontaktní adresa:

Policijní prezidium České republiky
Preventivní informační skupina
Strojnická 27, 170 89 Praha 7

tel.: +420 974 834 374
 e-mail: tiskppcr@mvcz.cz

nebo v naléhavých případech
 linka 158

VSAĎTE NA PREVENCI!

© 2004 EurNet CZ, spol. s r. o.

Policie České republiky
upozorňuje:

Rodiče pozor!
Šikana mezi dětmi je
skryté nebezpečí!

- Máte doma dítě školního věku?
- Mluvíte s ním na téma dětská šikana?
- Máte pocit, že Vašeho dítěte se to netýká? Možná ano, ale co když to tak není?

Vsaďte na prevenci a nepodečňujte nebezpečí šikany!

Na internetu bezpečně!

Na internetu nikdy přesně nevíš, kdo je ten, s kým mluvíš!
Přezdívku „Evička16“ může používat padesátiletý tlustý uchylný chlap.

Nedávej nikomu své plné jméno, telefon ani adresu.
Ani do registrů ICQ nebo chatu. Máš právo si nechat info o sobě v tajnosti.

Svou fotografii nebo video neposílejte nikomu, koho osobně neznáš.
Někdo ji může zneužít třeba k tvému vydírání.

Nikdy neodpovídej na sprosté zprávy.
Smaž je nebo odejdi ze stránek, kde jsi je našel.

Nedomlouvaj si schůzku s někým, koho znáš jen z internetu.
Když už, tak to řekni někomu blízkému.

Narazíš-li na někoho divného, řekni to dospělým.

Přihlašovací hesla jsou tajná.
Odtajněné heslo není heslo.

Nevěř všemu, co na internetu najdeš!

Pomáhat a chránit

www.e-bezpeci.cz
www.saferinternet.cz
www.seznamsebezpecne.cz

Policie České republiky

158

evik10: ahoj, jmenuji se Eva, je mi 10 let a hledám kamarádku...

Na internetu nikdy přesně nevíš, s kým si píšeš

lena12: ahoj Evičko, mně je 12, můžeme si spolu psát...

Krajské ředitelství policie Zlínského kraje